

Պ Ի Է Ռ Կ Ո Ռ Ն Է Յ Լ

Ս Ի Դ

Ո Ղ Բ Ե Ր Գ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Ա Ն Զ Ի Ն Ք

Դոն փեռնանդ, առաջին թագաւոր Կաստիլիոյ.
Դ. Հուռաք, բամբիշ Օրիորդ Կաստիլիոյ.
Դ. Գիէկոյ, Ռայր Դոն Հոռոյրիկի.
Դ. Գոմէս, կոմս Գորմասի, Ռայր Քսիմենի.
Դ. Հուռրիկ, սիրող Քսիմենի.
Դ. Սանշ, տարփող Քսիմենի.
Դ. Ալփաս եւ Դ. Ալոնզ, ազնուականք Կաստիլիոյ.
Քսիմեն, դուստր Դ. Գոմեսի.
Լէոնոր, կի՞ծ խմամակալ Դ. Հուռաքի՝ արքայազն բամբիշ.
Էլվիր, կի՞ծ խմամակալ Քսիմենի.
Մանկլաւիկ մը արքայադստեր.

Հանդիսավայրն է Սեփիս

Հ Ա Ն Դ Է Ս Ա Ռ Ա Զ Ի Ն

Տ Ե Ս Ի Լ Ա.

Քսիմեն, Էլվիր

Քսիմեն. — Տըւած տեղեկութիւնդ, Էլվիր, անկեղծ է ստուգիւ.
Հօրս ըսածներէն չըծածկեցի՛ր բան մ'ի՛նծմէ.
Էլվիր. — Հիացմունքի մէջ ընկըղմած եմ դեռ ամբողջ էութեամբս.
Հայրըդ Հոռոյրիկը կը յարգէ՝ որչափ դու գինը կը սիրես.
Եւ թէ հոգւոյն մէջ ճըշմարիտը կարդալէ չեմ խաբուիր,
Փոխարինել պիտի յանձնէ քեզի անոր վառ սիրոյն.
Քսիմեն. — Կըրկնէ ուրեմբն, կ'աղաչեմ, զուրցէ թէ ի՞նչ պատճառով

կը կարծես որ նաեւ հայրս ալ ընտրութիւնս հաստատէ։
Ըսէ՛ դարձեալ թէ արդեօք ո՛րքան կըրնամ յոյս ունենալ։
Այսքան անոյշ խօսք մը մարդ ո՛րչափ ալ լըսէ՛ դեռ քիչ է։
Չես կըրնար վըստահացնել թէ մեր սիրոյ բոցն յայտնի՝
Քաղցրիկ ազատութեամբ պիտի կըրնանք ցոլացնել։
Դոն Սանշի և Հոողրիկի քեզ հետ գաղտնի խորհըրդով
Ձեռք առած հնարներուն համար հայրս ի՛նչ խօսեցաւ։
Մի՛ գուցէ հասկըցուցիր պէտք եղածէն աւելի
թէ երկուքին մէջ ո՛րքան մեծ տարբերութիւն կը դնեմ։

Էվփր. – Ոչ, այնպէս անտարբեր նըկարեցի սիրտդ իրեն՝
Որ ոչ պանծայ երկուքէն մէկն և ոչ ալ յոյսը կըտրէ։
Ըսի որ չես դիտեր զանոնք ոչ խիստ, ոչ քաղցր աչքերով,
Այլ թէ հօր մը կամքէն կ'ակընկալես քու փեսայդ։
Այս մեծարանքդ ըսքանչացուց զինքն, և լեզուն և երեսն՝
Իսկոյն հաւատարի վըկայութիւն մ'իւնձ տըւին։
Լըսէ՛ ուրեմն՝ ինչպէս կ'ուզես որ մանրամասն հաղորդեմ՝
ինչ որ քեզ և անոնց համար ըսաւ հապնեպով։
«Նէ իր պարտքը կը գործէ, զուրցեց. երկուքն ալ նոյնպէս
Արժանի են իրեն՝ ազնւական սերունդով.
Երկուքն ալ արի, հաւատարիմ, քաջատոյգ,
Եւ դիւրին է երկուքին ալ աչքերնուն մէջ կարգալ
Վեհապանծ լաւութիւններն իրենց նախնի հայրերուն.
Դոն Հոողրիկը մանաւանդ դէմքին վրայ գիծ մը չունի՝
Որ քաջարի սըրտի մը տէր մարդու նըկար չերեցնէ.
Պայազատ է այնքան ճոխ դիւցազններով վեհ տունի՝
Որուն կարծես թէ զաւակները դափնեպսակ կը ծընին.
Իր հօրը նախկին անզուգական քաջութիւնն
Իբր հրաշալիք մ'է հրուշակուած, ծերութենէն արդ նըկուն.
Որուն վեհ գործերուն դըռմ են ճակատին խորշոթներն,
Եւ խօսուն վըկայութիւն կու տան իր հին փառքերուն։
Հօրմէն տեսածըս՝ որդիէն ալ տեսնելու վըստան եմ.
Կարճ ըսեմ, կը փափաքեմ որ զինքն աղջիկըս սիրէ »։
Ժողովքի պիտոր երթար, և ժամն հասած ըլլալով՝
Սկըսած խօսակցութիւնն ընդհատելու ստիպուեցաւ.
Բայց այս քանի մը բառերէն ալ կ'երեւնայ ինձ արդէն
Ինչ քու երկու սիրողներուդ մէջ միտքը չի տատամար։
Խնամակալ մ'իրեն որդւոյն պիտոր ընտրէ Թազաւորն,
Եւ այսպիսի պատիւ մ'անշուշտ կը վայլէ հօրդ միայն.
Անտարակոյս զինքը կ'ընտրէ. հօրդ չըքնաղ քաջութիւնն
Իրեն դէմ մըրցակից մը կանգնելու չի ներեր.
Վեհապանծ գործերու մէջ հաւասարը չըկայ,
Ուստի այնչափ արդար յոյս մ'արգելի չի հանդիպիր։
Եւ արդէն Դոն Հոողրիկի հայրն իրեն խօսք տըւած է՝
Այս առաջարկս ընելու հօրդ՝ երբ ժողովքէն դուրս ելլեն։
Այս առիթը, մըտածէ՛, ո՛րչափ յարմար է արդէն,
Եւ թէ ի՛նչպէս պըսակուին պիտի բոլոր փափաքներդ։

- Քսիմեն. — Բայց ինձի այնպէս կ'երեւնայ թէ արդ հոգիս վերդոված
Սաստիկ ուրախութեամբ ճընշըւած՝ չ'ուզեր հաստալ,
վայրկենէ վայրկեան կըրնայ բախտն իրեն զէմքը փոխել,
Երջանկութիւնըս մեծ՝ ինձի մեծ աղետի վախ կ'ազդէ:
- Էլիփր. — Եւ վախը բարեբաւստ կերպով ցընգած պի՛ տեսնես:
- Քսիմեն. — Երթանք, ինչ ալ հանդիպի՝ պէտք է ելքին ըսպասել:

ՏԵՍԻԼ Բ.

Բամբիշն, Լեոնոր, Մանկրայիկ

- Բամբիշն. — Մանկրայիկ, զնա իմացուր Քսիմենի իմ կողմանէս
թէ ինչո՞ւ կ'ուշանայ այսօր գալու զիս տեսնելու:
Մըտերմութիւնս իր ծուլութեան վրայօք գանգատ կը յայտնէ:
Մանկրայիկը կը մեկնի
- Լեոնոր. — Բամբիշն, ամէն օր մի եւ նոյն փափաքն ըզբեզ կը դըրդէ.
Եւ ամէն օր կը տեսնեմ որ խօսքերուդ նիւթ կ'ընես՝
Հարցընելու թէ իր սէրն ինչ վիճակի մէջ է արդեօք:
- Բամբիշն. — Առանց պատճառի չէ. և զրեթէ ես եմ որ զինքն
Լուսիպեր եմ խոցոտիչ սլաքն ընդունել հոգւոյն մէջ.
Նէ Հոռոզրիկը կը սերէ՝ իրբեւ պարգեւ մը ձեռքիս,
Եւ Հոռոզրիկն ալ ինձմով յաղթեց նէրա սոնքութեան.
Ուրեմն երկու սիրողներուն շրջման հիւսած ըլլալով՝
Հետամուտ եմ անոնց վիշտերուն վերջը տեսնել:
- Լեոնոր. — Եւ սակայն, Բամբիշն, անոնց երջանկութեան մէջ անգամ
Դուն ըզբեզ չափազանց իսկ տըխրագգած կ'երեւցնես:
Երկու սըրտեր ուրախութեամբ լեցընող սէրը՝ միթէ
վեհանձնըն քու սըրտիդ ցաւերուն նիւթ կը հիւսէ.
Անոնց համար ունեցած մեծ հոգածութիւնը՝ գուցէ
Ապերջանիկ կ'ընէ ըզբեզ՝ երբ բարեբախտ են իրենք:
- Բամբիշն. — Կըրկնապատիկ պիտի տըխրիմ՝ քեզմէ զաղտնի պահելով.
Լըսէ՝ ուրեմն, լըսէ ինչպէս մինչեւ ցարդ կըռուցայ,
Կամ լաւութեանըս զէմ գեռ ինչ յարձակումներ կ'ունենամ:
Սէրը բըռնաւոր մ'է, չի խնայեր ոչ մէկուն.
Այդ ասպետն երիտասարդ, այդ տարփաւորը զոր ես
Ուրիշին կ'ընծայեմ՝ ես կը սիրեմ:
- Լեոնոր. — Դուն կը սիրես:
- Բամբիշն. — Դի՛ր ձեռքըդ, տիկին, կուծքիս վրայ, տես թէ ինչպէս
Կը բարախէ, կը խոռվի իր յաղթականին անունէն.
Ինչպէս զինքը կը ճանչնայ:
- Լեոնոր. — Բայց ներէ ինձ, մ'վ բամբիշն,
Եթէ այդ բոցըդ դըսրովեմ՝ մեծաբանքէս պակսելով.
Գեզ նըման վեհ իշխանուհի մ'այսքան ինքզինքը մոռնայ՝
Որ թոյլ տայ՝ ասպետի մ'իշխելու իր սըրտին վրայ.
Եւ, ո՛հ, ի՞նչ պիտոր ըսէ թազաւորն, ի՞նչ կաստիլիա.

- Մոռցն՝ ես արդեօք թէ դու որո՞ւն աղջիկն ես։
- Բամբրիշն. — Այնքան լաւ կը յիշեմ, որ պիտ' ընտրեմ մանաւանդ
Արիւնըս թափել՝ քան վիճակիս անարժան
Ստորնութեան մը տեղի տալ։ Կարող էի քեզ զուրցել
Թէ ազնիւ հոգիներու մէջ՝ արժանիքն է միայն
Որ իրաւունք ունի ստուգիւ վառել սիրտերը սիրով։
Եւ եթէ կիրքս ուզէր փընտռել չըքմեղանքի պատճառներ,
Կըրնար բիւր հրոչակաւոր օրինակներ մէջ բերել։
Բայց պատիւըս մըթազնող ճամբէն երթալ չեմ ուզեր։
Ըզգայութեանցս անակընկալ կիրքն՝ արութիւնըս չ'ընկճեր։
Դուստր արքայազարմ ես, կ'ըսէի միշտ ինծի,
Թագաւորէ մը զատ՝ բընաւ մէկն արժանի չէ քեզի։
Բայց երբ տեսայ թէ սիրտս ինքզինքը պաշտպանել կարող չէր,
Ընծայ տըւի ինչ որ վայելէ անկարելի էր ինծի։
Իմ տեղըս պըրկեցի ֆսիմենն անոր կապերով։
Բոցերինն արծարծեցի՝ որ ես իմ կրակըս մարեմ։
Ուրեմն մի՛ բնաւ զարմանար թէ արդ հոգիս տազնապած՝
Անհամբեր կը սպասէ որ պըսակինն կատարուի։
Կը տեսնես, հանգիստս անկէ կը կախուի այս դիրքիս մէջ։
Եթէ սէրն յուսով կ'ապրի, յոյսին հետ ալ կը մեռնի,
Բոց մի՛ է՝ կը շիջանի, երբ ալ սընունդ չի գըտներ։
Եւ դաժան դառնատրիսուր իմ արկածիս հակառակ
Երբ ֆսիմեն ամուսնութեամբ Հըռողրիկի ընծայուի,
Յոյսըս մեռնելով՝ միտքս ու հոգիս կ'ողջըննան։
Բայց ներկայ քաշած տանջանքս անտանելի է ինծի։
Հարսանիքը գլուխ չեւած՝ ինձ սիրելի է Հողորիկ։
Կը ջանամ զինքը կորսընցնել՝ կորսընցնելու ցաւելով։
Եւ ասկէց կը բըլիտ տըհանութիւնըս գաղտնի։
Կը տեսնեմ տըխրութեամբ՝ որ սէրը զիս կը ստիպէ
Փամահրելի մէկու մի՛ համար հառաչանքներ հանելու։
Կը զգամ որ հոգիս երկու մասի կը բաժնուի։
Գերազանց է արութիւնս, այլ կ'այրի սիրտս հրատոչոր։
Այս հարսնիքն ինձ աղիտաբեր է, կը վախեմ, բայց կ'ըղձամ։
Թերի ուրախութիւն մ'անկէց միայն կը յուսամ։
Այնչափ սաստիկ կը հրապուրեն զիս թէ՛ պատիւս և թէ՛ սէրս՝
Որ այն հիմենը մահաբեր է ինձ՝ ըլլայ կամ չըլլայ։
- Լեոնոր. — Ա՛յ ասկէց վերջ, ո՞վ բամբրիշն, ըսելիք բան մը չունիմ,
Բայց թէ քեզի հետ ողբալ քու թըշուառութեանը վըրայ։
Դըստովանք կը յայտնէի, արդ կարեկից եմ քեզի։
Բայց տեսնելով թէ այսքան քաղցր և կեղեքիչ վըշտիդ մէջ
Արութիւնդ՝ հրապուրներու բըռնութեան դէմ կը կըռուի,
Բարձակուսնիքն ետ կը մըղէ, կը մերժէ խայծն յանկուցիչ,
Կ'ըսեմ որ նոյնը խոսվայոյզ մըտքիդ հանգիստ պիտի տայ,
Ինքն, այո՛, պիտի սփոփէ զքեզ, ժամանակն ալ օգնէ։
Բոլորովին յոյսդ Աստուծոյ վրան դիր, հընար չէ Անոր
Արդարութիւնը՝ լաւութիւնդ այսքան երկար վըշտազնէ։

- Բամբիշե. — Յոյսըս կորսընցնելը քաղցրագոյն յոյսն է ինձ:
 Մանկրայիկ. — Տեսութեան կու գայ փսիմեն՝ քու հրամանիդ համաձայն:
 Բամբիշե. — Գնա՛, Լէոնոր, մօտ դահլիճին մէջ օրիորդն ըզբաղցուր:
 Լեոնոր. — Տըխրազգած մոտծուծեքուդ մէջ առանձին՝ կ'ուզես մնալ:
 Բամբիշե. — Ոչ. կ'ուզեմ միայն՝ զգացած տըհաճութեանս հակառակ՝
 ֆիշ մ' հանգիստ առնել ու դէմքս ինչպէս որ պէտք է շըտկել.
 Եւ շուտով կու գամ:

ՏԵՍԻԼ Գ.

Բամբիշե, միայն

- Բամբիշե. — Արդա՛ր Երկինք, սըրտիս ապաւէն,
 Սահման մը, կ'աղաչեմ, դէ՛ր վերջապէս վիշտերուս.
 Ապահովէ հանգըստութիւնս, ապահովէ իմ պատիւս:
 Ուրիշին երջանկութեամբ՝ երջանկութիւն կը փընտռեմ.
 Ամուսնութիւնս՝ երեքնուս ալ հաւասար օգուտ է.
 Կամ արդիւնքը փութացու՛ր կամ արութիւնս աւելցու՛ր:
 Այս երկու սիրողներն երբ պըսակով լըծակցին՝
 Շըդիթներուս կը փըշըին, կը վերջանան տանջանքներս: —
 Աւելի ուշանալ չեմ ուզեր, երթամ ֆսիմենի,
 Եւ նէրա խօսակցութեան մէջ իմ ցաւերս ամօքեմ:

ՏԵՍԻԼ Դ.

Կոմսն և Դոն Դիէկոյ

- Կոմսն. — Վերջապէս յաղթող ելար. թագաւորին հաճութիւնն
 ինձի պատկանած պատուին ըզբեզ բարձրացուց,
 Խնամակալ ընտրելով Կաստիլիոյ իշխանին:
 Դոն Դիէկոյ. — Ընտանեացըս շնորհած մեծարանքի այս նըշանն՝
 Ապացոց մ'է իրեն արդարութեան, և ստով
 Հին արդիւնքները կ'երեւցնէ թէ լաւ գիտէ վարձատրել:
 Կոմսն. — Թագաւորներն ալ՝ ո՛րքան մեծ ըլլան՝ մեզմէ տարբեր չեն.
 Հաւասար ուրիշներուն կըրնան իրենք ալ սխալիլ.
 Եւ այս ընտրութիւնը կը ցուցնէ մեծերուն
 Որ ներկայ արդիւնքները վարձատրել չեն գիտեր:
 Դ. Դիէկոյ. — Չըխօսինք ընտրութեան մը վրայ որ քեզ հաճոյ չէ.
 Կըրնայ շնորհք մը համարուիլ՝ որքան արդիւնք գործերու.
 Բայց բացարձակ իշխանութեան պէտք է յարգանք ընծայուի,
 Թագաւորի մը կամքն երբեք չենթարկելով ճննութեան:
 Դոն պատիւ մ'ալ աւելցուր իրեն ինձի տըւածին.
 Սըրբազան կապով մը մեր տուններն իրար միացնենք.
 Միակ դժուարը մ'ունիս դուն, միակ զաւակ մ'ես ունիմ.
 Երկուքին ամուսնութիւնն ըզմեզ կըրնայ մըշտատեւ
 Բարեկամ սիրտերէ աւելի սերտ միացնել.

Որդիս փեսայ ընդունելու ազնուութիւնն ինձ շնորհէ:
 Կումսն. — Այդ ազնիւ որդւոյդ համար աւելի բարձր տեղեր
 Պատշաճ է որ դիմուք ընես, և նոր փառքիդ շողն՝
 Ուրիշ փըքացումով պէտք է իր սիրտն ուռեցնէ:
 Այդ փորձն ըրէ, տէր, իշխանին խնամք տանելուդ հետ մէկտեղ.
 Սովբեցուր ասոր նահանգ մը ինչպէս պէտք է վարել,
 ինչպէս ամէն ազգ դողացնել պէտք է իրեն հրամանէն.
 Բարիններուն միշտ սիրելի ըլլալ, սարսափ չարերուն,
 Ասոնց հետ միացուր զօրապետի մ'ալ ձիրքերն,
 Եւ ցոյց տուր ինչպէս նեղութեանց պէտք է վարժի տոկալու,
 Արիւսական արուեստով վեհ հանդիսանայ ամենէն,
 Օրեր ու գիշերներ ձիավարէ անդադար,

Ձինազգեստ հանգչի, տիրէ պարիսպներու բրոնզութեամբ,
 Թաղթութիւնը շահի մի՛ միայն անձին քաջութեամբ:
 Մարգէ դու զինքն օրինակով և արութեան ծայրն հասցուր,
 Բացատրելով դասերդ աչքին առջեւ փորձի արդիւնքով:

Դ. Դիկելոյ. — Օրինակէ դաս առնելու համար, նախանձը մէկդի,
 Բաւական է որ կարգայ միայն կեանքիս պատմութիւնն,
 Ուր չընթաց գործերով հիւսուած երկար շարքի մէջ՝
 Պիտի տեսնէ թէ ինչ կերպով պէտք է ազգերը նուաճել,
 Ամրոցներու վրայ յարձակիլ՝ տիրել, բանակ յարդարել,
 Եւ փառաշուք ձեռնարկներով անձին համարուր կանգնել:

Կումսն. — Կենդանի օրինակներն ունին տարբեր զօրութիւն,
 Գրքի վրայէն իշխան մ'իւր դասը չի կրնար լաւ սերտել:
 Բայց այդ երկար տարիներու շարքն արդեօք ինչ ըրած է,
 Որ կեանքիս մի միակ օրուան հետ հաւասար չըկըշտէ:
 Թէ ըսէ եղած ես անցածին մէջ, ներկայիս ալ ես եմ.
 Բազմակը՝ պետութեան ամենամուր նեցուկն է.
 Գրանադա և Ալագոն սրոյս շողիւնէն կը դողան,
 Բովանդակ Կաստիլիոյ համար պատուար է անունս.
 Առանց ինծի՝ իսկոյն օտար օրէնքներ ձեզ պիտ' իշխեն,
 Եւ ձեզի թագաւոր պիտ' ըլլան ձեր թըշնամիք:
 Փառքիս բարձրութեան համար՝ ամէն օր ու ժամ
 Դափնիներ, յաղթութիւններ վրայէ վըրայ կը դիզուին:
 Պատերազմներ ըլլած տեսնա՝ իշխանը քովս ըլլալով՝
 Բազկիս պաշտպանութեան տակ՝ ցոյց տըրուէր պիտ' իրեն
 Արիւթեան փորձերն. յաղթել պիտի սովորէր՝ տեսնելով
 Թէ ես ինչպէս կը յաղթեմ. և իր բնածիր մեծ ոգւոյն
 Հաւասար փառքը շուտով ցոյց տալու համար՝ պի' տեսնէր...

Դ. Դիկելոյ. — Գիտեմ թէ լաւ կը ծառայես թագաւորին, չեմ ժխտեր.
 Տեսեր եմ հրամանիս տակ հրամայելդ ու կրողիդ.
 Երբ տարիքն երակներուս մէջ սառնութիւնը սողեց,
 Չընաղ քաջութիւնդ շատ լաւ տեղըս բրոնզ:
 Աւելորդ խօսքերէ խորշելով՝ կարճ կը զուրցեմ՝
 Թէ զուն այն ես այսօր՝ ինչ որ անցածին մէջ էի.
 Կը տեսնես սակայն որ այս մըրցակցութեան խնդիրով՝

- Երկուցնուս մէջ խտրութիւն մը կը դռնէ Թագաւորն:
- Կոմսն. — Մըքցանակին ես արժանի էի և դուն շորթեցիր:
- Դ. Դիէկոյ. — Արժանագոյն եղած ըլլալը շահելով ցոյց տրի:
- Կոմսն. — Արժանագոյնն է՝ ով կըրնայ զայն լաւագոյն գործադրել:
- Դ. Դիէկոյ. — Այդ բանին լաւ նըշան մը չէ՝ երբ մէկն անկէջ կը զըրկուի:
- Կոմսն. — Իբրեւ հնագոյն դրանիկ մը՝ զայն հնարներով ձեռք ձըգեցիր:
- Դ. Դիէկոյ. — Մի միայն փառաշուք գործերս եղան օգնական:
- Կոմսն. — Աւելի ճիշդն բնէ՝ տարիքդ Թագաւորը պատուեց:
- Դ. Դիէկոյ. — Թագաւորը քաջութեան չափով պատիւ կ'ընծայէ:
- Կոմսն. — Իւր այդ չափով՝ քեզի տրուած պատիւն ինծի լոկ կ'իյնար:
- Դ. Դիէկոյ. — Եւ ով պատիւը չըկըրցաւ ըստանալ՝ չէր արժանի:
- Կոմսն. — Արժանի չէ՛ր. ես անարժան ուրեմն էի:
- Դ. Դիէկոյ. — Այո՛, զուն:
- Կոմսն. — Թանգուզին ծեր, ա՛ռ լըրբութեանըդ պատասխանն աւասիկ:
- Ապտակ մը կ'իյեցնէ
- Դ. Դիէկոյ. — Սուրբ դուքս քաշելով
- Առա՛ջ տար, լըմընցու՛ր, օ՛ն, նաեւ կեանքս ա՛ռ ինծմէ՛
- Այսպիսի նախատինքն մը վերջ, որ իմ սերունդիս
- Առաջին անգամ ճակատը կորսնցրով կը դրողմէ:
- Կոմսն. — Այդ անգոր հասակիդ մէջ ի՛նչ ընել կը խորհիս:
- Դ. Դիէկոյ. — Կըթոս զօրութիւնըս կարեւոր այս պահուս
- Աւա՛ղ գիտ կը լըքանէ, Աստուած իմ:
- Կոմսն. — Սուրդ այդ իմս է.
- Բայց չափազանց պարծանքի նիւթ քեզի տրուած պիտ' ըլլամ՝
- Թէ այդքան ամօթալի աւար մը ձեռքս կըրէ:
- Ուրեմն միաս թարով. նախանձը մէկդի. գնա՛ կարգացուր
- Իշխանը մարգելու համար կեանքիդ պատմութիւնն.
- Եւ լիբ խօսքի մը փոխարէն կըրած արդար այս պատիժդ՝
- Ոչ փոքրագոյն զարդ մ'աւելցնէ պիտոր իրեն կըրթութեան:

ՏԵՍԻՒԼ Ե.

Դուն Դիէկոյ միայնակ

- Դ. Դիէկոյ. — Ո՛վ զայլոյթ, ո՛վ անյուսութիւն, ո՛վ թըշնամի ծերութիւն.
- Ուրեմն ա՛յսչափ ապրեցայ՝ որ այս կերպով նախատուիմ.
- Մազերս արիսական մըքցանքներու մէջ ուրեմն
- Ասոր համար ճերմըկցուցի, որպէս զի մէկ օրուան մէջ
- Չեղք բերած այնքան պսակներու հիմայ խամբիլը տեսնեմ:
- Բազուկս ամբողջ Սպանիոյ մեծարանքի նիւթ եղած
- Որ այս պետութիւնն ազատեց այնչափ անգամ,
- Եւ շատ անգամներ իր Թագաւորին տատանուած
- Դահլը քաջացաւ զօրացնելու ամրապինդ:
- Բազուկս՝ արդ իմ յատուկ դատիս պաշտպան չի՞ կանգնիր,
- Անձնական պատիւս ուրեմն կարող չէ՞ փըրկելու:
- Ո՛վ դառն յիշատակ, եղուկ, անցած փառքերուս,

Ո՛հ, այնքան օրերու գործ՝ մէկ օրուան մէջ ջրնջուած.
 Եղծի՛չ երջանկութեանս՝ աւագութիւն նորաշուք,
 Ո՛վ բարձր գահավէժ՝ ուսկից պատիւս հոսեցաւ.
 Հա՛րկ է կոմսին ձեր դէմ տարած այս յաղթանակը դիտեմ.
 Կըրնամ անվրէժ մեռնիլ ուրեմն և կամ ապրիլ ամօթով...
 Ո՛վ կոմս, ասկէ վերջ դուն եղիր իմ իշխանիս խնամակալն,
 Անպատիւ մարդն արժանի՛ չէ գերասքանչ այս պատուին.
 Նախանձը իրոխտամիտ՝ նախատինքովս անսահման՝
 Ի հեճուկս արքային՝ այդ արժանիքէն զիս կապտեց...
 Եւ դուն, ո՛վ սուր, փառաշուք գործիք այնքան քաջութեանց,
 Իսկ հիմայ ցըրտասառոյց անդամներուս զարդ ուժպէտ,
 Դու երբեմըն սոսկալի, բայց այս պահուս նախատուած
 Ունայն ցոյց մ'ընծայեցիր՝ պաշտպանելու անկարող,
 Գնա՛, հեռացիր ապկարէս, և լաւագոյն ձեռքի մէջ
 Օ՛ն և օ՛ն վրէժս իմ առնելու անցիր:

ՏԵՍԻԼ Զ.

Դոն Դիէկոյ և Հսոդրիկ

- Դ. Դիէկոյ. — Հոդորիկ, քաջ ես դունս.
 Հսոդրիկ. — Հօրմէս զատ՝ ո՛վ ալ որ ըլլար՝ այս պահուս փորձը կ'առնէր:
 Դ. Դիէկոյ. — Ո՛վ հաճելի զայրոյթ, ո՛վ քաղցր ցաւագին իմ սրբախ
 Ճաստեմն արժանաւոր. այդ բարկութեան մէջ, այո՛,
 Ազնւական այդ զայրութիդ մէջ կը ճանչնամ ես արիւնս.
 Կենդանութիւն կ'առնեն առոյգ օրերս այդ բուռն եռանդով:
 Եկուր որդեակ իմ, օ՛ն եկուր, սերունդ արեանս հարազատ,
 Եկուր ամօթըս դարմանել և վրէժս առնել:
 Հսոդրիկ. — Ի՞նչ վրէժս:
 Դ. Դիէկոյ. — Ամենադառն անարգանքի մը վրէժ, վրէժ ապտակի,
 Երկուքնուս միանգամայն պատուին հարուած մահացու:
 Անըզգամ անարգուն կեանքը կորսնցնէր պիտ՝ անշուշտ՝
 Թէ հասակըս դէմ չելլէր արիական եռանդիս.
 Ուստի այս սուրբ զոր չի կրնար բազուկս արդ կրեիլ,
 Այս սուրս ահա քեզ կը յանձնեմ՝ որ վրէժ խընդրես և պատժես:
 Գնա՛ յանդուգըն գոռոզի մը դէմ ցըցուր քաջութիւնդ.
 Անարգանք մ'այսպիսի միայն արեամբ կը ջրնջուի.
 Միտի՛ր կամ սպաննէ՛: Բայց մի՛ կարծեր թէ ըզքեզ
 Կը խրախուսեմ դիւրնկճելի կամ վատասիրտ մէկուն դէմ.
 Ահարկու քաջի մը դէմ քեզ ախոյեան կ'ուղարկեմ.
 Արիւնով ու փոշիով տեսեր եմ զինքը ծածկուած՝
 Ամբողջ բանակի մը դէմ սարսափ սրփոռելով,
 Հարիւրաւոր գունդեր իրեն քաջութենէն խորտակուած.
 Եւ ըսածէս ալ աւելին զուրցեմ՝ այդ անձն է նաեւ
 Քաջ գինուորէ մը զօրաւոր, զօրապետէ վեհագոյն...
 Հսոդրիկ. — Հայր, կը խընդրեմ, անունն ըսէ:

Դ. Դիկկոյ. — Գաիմենի հայրն է:
 Հոդորիկ. — Հայրը...
 Դ. Դիկկոյ. — Մի՛ կըրկներ անունը. լաւ գիտեմ սիրոյդ առարկայն.
 Բայց վատարար ապրիլ ուզող մ'արժանի չէ ապրելու.
 Անարգուն որքան սիրելի՛ անարգանքն այնքան ծանր է:
 Արդ, նախատինքն յայտնի է քեզ. վրէժխնդրութիւնը ձեռքդ է.
 Ա՛լ ուրիշ բան չեմ ըսեր. վրէժու հանէ, վրէժդ հանէ,
 ինձ նըման հօր՝ արժանաւոր որդի մը ցոյց տուր ըզքեզ:
 Չար բախտիս ծանրաբեռն աղէտներէն ընկճուած՝
 Ես ողբալու կ'երթամ, իսկ զու գնա՛, վազէ՛, Թոբը, վրէժնիս ա՛ռ:

ՏԵՍԻԼ Է

Դոն Հոդորիկ, միայնակ

Հոդորիկ. — Սըրբիս մինչեւ խորը խոցուած
 Անակընկալ միանգամայն և մահացու հարուածով,
 Պիտի կանգնեմ արգար դատի մը վրէժխնդիր եղիելի.
 Անիրաւ խըստութեան մը չուսուական նըպատակ,
 Շանթահար կարծես եղած, հոգիս անզօր կործանած,
 Օրհասարեք հարուածին տակ կ'ընկճուի:
 Այսքան սիրոյս նըպատակին մօտեցած,
 Տէ՛ր, ցաւս այս որքան դառն է:
 Նախատինքով անարգուածն իմ հայրըս է,
 Անարգողն՝ հայր Գաիմենի:
 Պատերազմ որչափ սոսկալի.
 Սէրըս պատուիս դէմ ախոյեան կ'ելլէ կըռիւ մըղելու.
 Պէտք է որ հօրըս վրէժն առնեմ և սիրունիս կորսընցնեմ.
 Մէկը հոգիս կը բորբոքէ, կը սանձէ միւսը բազուկս:
 Հարկադրուած՝ դառն ընտրութեան՝ կամ սիրոյս բոցը մարել
 Եւ կամ ասկէ վերջ անպատու կեանք վարել,
 Երկու կողմէն ալ անսահման է չարիքս.
 Տէ՛ր ցաւս այս որքան դառն է:
 Անարգանք մ'հմրկ է անպատիժ թողուլ, հմրկ
 Գաիմենի հայրը պատժել:

Հայր, սիրունի, պատիւ և սէ՛ր.
 Ազնիւ՛ բայց դառն պահանջում և բռնութիւն սիրելի.
 Պիտի մեռնին կամ հանդիքներս ամէն, կամ փառքըս խամրի.
 Մէկը թըշուառ կ'ընէ զիս, միւսն ալ ապրելու անարժան:
 Սիրելի՛ բայց և անզուժ յոյս՝ անձանուէր վեհ սըրտի,
 Որ սիրով միանգամայն կը վառի,
 Արժանաւոր ոսոխ բախտիս գերազանց,
 Սո՛ւր, պատճառ դառն իմ ցաւիս,

Պատուիս վրէժը խընդրելու տըրուեցար,
Քսիմենն ինծմէ կորզելու:

Մահուան դիմելն է լաւագոյն.

Ինչպէս որ հօրըս պարտական եմ, սիրուհւոյս ալ նոյնպէս.
Թէ վրէժ առնեմ՝ նէրա զայրոյթն ու քէնն ինձ դէմ կը զըրգոեմ,
Թէ վրէժ չառնեմ՝ իր քամահանքն ես ինծի դէմ կը շարժեմ:
Ամենաքաղցը յոյսիս դէմ՝ մէկն հաւատարիմ չ'ընեմ զիս,
Միւսն իր սիրոյն զիս անարժան կ'ընծայէ:
Կը սաստկացնէ չարիքըս դեղը բուժիչ.
Կը բարդէ ցաւս ամէն բան:
Թէ մեռնիլ հարկ է, անձն իմ, հաւա'օն մեռնինք,
Քսիմեննի փնաս չըտալով:

Պատիւս անխնամ թողած մեռնիլ.

Փընտռել մահ մ'որ այսպիսի կերպով իմ փառքս եղծանէ.
Հանդուրժել որ յիշատակըս դըսրովէ Սպանիա՝
Չուրցելով՝ « Տոմին պատիւը պաշտպանել չըզիտցաւ ».
Դեռ յարգել այնպիսի սէր մը՝ որ արդէն ինձ համար
Խռովայոյզ միտքըս կորսնւած կը տեսնէ...
Հեռու ինծմէ, խաբեպատիւր մտածութիւն,
Որ միայն ցաւ ինձ կ'ազդեաւ.
Հաւա'օն, պատիւըս գէթ փրկեմ, քանի որ
Քսիմեննը հարկ է կորցնեմ:

Միտքըս խաբուած էր իրացնէ.

Սիրուհիէս առաջ՝ ամէն բան ծընողիս կը պարտիմ.
Մենամարտով կ'ուզէ մեռնիմ, կ'ուզէ մեռնիմ վիշտերով,
Պիտի պահեմ սակայն արիւնն անարատ ինձ ընծայուած:
Չափէն իսկ աւելի արդէն պարտքէս թերացայ,
Հաւա'օն, երթամ ուրեմըն վրէժս առնելու.
Ամօթապարտ տառամսութիւնըս ջընջեմ,
Եւ ալ ցաւէս ազատիմ.
Նախատուածն հայրս է արդ, թէպէտ և ըլլայ
Նախատողն՝ հայր Քսիմեննի:

ՀԱՆԴԷՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՏԵՍԻԼ Ա.

Կոմսն և Դոն Արիաս

- Կոմսն. — Այո՛, խօսքը մէջերնիս, քիչ մ'աւելի տաք արիւնս՝
Չափն ինձ անցնել տուաւ՝ բառէ մը սաստկապէս յուզուելով.
Բայց եղածն արդէն եղած է, և հարուածն անդարման:
- Դ. Արիաս. — Թագաւորին կամքին առջեւ պէտք է ճշկի խրոխտութիւնդ.
Խընդրին մէջ մեծ մասն ունի նա, և զբրգրուած իր սրբուն՝
Լիուլի իշխանութեամբ պիտի զործէ քեզի դէմ.
Հետեւաբար դուն զօրաւոր պաշտպանութիւն մը չունիս:
Անարգուածին բարձր աստիճանն, անարգանքին ծանրութիւնն՝
Հասարակ հատուցումէ վեր հատուցման մը քեզմէ
կը պահանջեն գործադրութիւն՝ հնազանդութեան և պարտքի:
- Կոմսն. — Թագաւորին ազատ կամքին ձեռքն է կեանքիս իրաւունքն:
- Դ. Արիաս. — Թանցանքէդ վերջ չափազանց կրից սաստկութիւն կը ցուցնես:
Դեռ կը սիրէ զքեզ Թագաւորը, բարկութիւնն իջեցնուր.
« Այսպէս ի՞նչեմ » ըսաւ նա, դուն անհրաժեշտ պիտ' ըլլաս:
- Կոմսն. — Անեցած արժանիքս պահելու պատճառաւ՝
Մեծ ոճիւր մը չէ՝ թէ քիչ մ'հնազանդելէ թերանամ.
Որչափ ալ ծանր ըլլայ յանցանքս, իմ արդիւնքներս սակայն՝
Բաւականէն աւելի են արդէն զայն ջնջելու:
- Դ. Արիաս. — Ո՛րչափ ալ մէկը փառաշուք և վեճ գործեր կատարէ՝
Թագաւոր մ'իւր հպատակին բնաւ պարտապան չի թողուր.
Յոյսը չափազանց է. անծանօթ չէ քեզի՝
Թագաւորին լաւ ծառայելը պարտքէ դուրս բան մը չէ.
Վրաստանութիւնդ այդ, տէ՛ր, ըզքեզ դէպ ի կորուստ կը տանի:
- Կոմսն. — Ըսածիդ պիտի հաւտամ երբոր փորձով զայն տեսնեմ:
- Դ. Արիաս. — Պէտք է վախճաւ Թագաւորի մը զօրութեան արդիւնքէն:
- Կոմսն. — Ինձի պէս մարդ մը մէկ օրուան մէջ կարելի չէ կորսուի.
Թող բոլոր իր զօրութիւնը զինէ զին պատժելու.
Պետութիւնն ամբողջ կորսուի պիտոր՝ որ ես կորսուիմ:
- Դ. Արիաս. — Ի՛նչ. ուրեմն այդչափ չե՞ս վախեր զաւազանէն արքունի:
- Կոմսն. — Գաւազան մը՝ որ առանց ինձի՝ ձեռքէն պիտ' իյնայ.
Իմ կեանքս կապուած է մեծագոյն իր շահին.
Իմ գլուխս ինկած պահուն՝ պըսակն ալ իր զըլխէն պիտ' իյնայ:
- Դ. Արիաս. — Թող որ միտքդ՝ բանաւոր մըտածութեան հետեւի,
Եւ լաւագոյն խորհուրդ մ'ընտրէ:
- Կոմսն. — Լաւն ընտրուած է արդէն:
- Դ. Արիաս. — Վերջապէս ի՛նչ պէտք է զուրցեմ իրեն. համար պէտք է տամ:
- Կոմսն. — Չեմ կըրնար բնաւ անձին ամօթ բերող զործի մ'հաւանել:
- Դ. Արիաս. — Թագաւորները բացարձակ կը պահանջեն ուզածնին:

Կոմսն. – Որոշմունքս արդէն ըրած եմ, տէ՛ր. ա՛յ վրան չըխօսինք:
Դ. Արիստ. – Ուրեմըն մնաս բարով. ի զուր կը ջանամ քեզ համոզել.
Ինչ դպփնինքը ալ որ կըրես՝ սակայն վախցիր կայծակէն:

Կոմսն. – Կը սպասեմ առանց վախի:
Դ. Արիստ. – Բայց ոչ առանց արդիւնքի:
Կոմսն. – Այդ կերպով ուրեմըն զոհ կըրնայ մնալ Դոն Դիէկոյ:

Դ. Արիստ կը մեկնի

Սպառնալիքէ վախ չունի ո՛վ որ մահուանէ չի վախեր.
Ամենամեծ դժբախտութիւնք ալ չեն կըրնար սիրտս ընկճել.
Անբախտ կեանք մը վարելու զիս կարելի է ստիպել,
Բայց երբեք անպատիւ կեանք մ'անցընելու համոզել:

ՏԵՍԻՒ Բ.

Կոմսն և Դոն Հոդորիկ

Հոդորիկ. – Կո՛մս, երկու խօսք միայն:

Կոմսն. – Խօսէ՛:

Հոդորիկ. – Տարակուսէս զիս հանէ՛.

Դոն Դիէկոն լաւ կը ճանչնաս:

Կոմսն. – Կը ճանչնամ:

Հոդորիկ. – Յաճ խօսակցինք.

Մըտիկ ըրէ. գիտե՛ս որ այդ ձերունին իր ատենին
Լաութիւնն ու քաջութիւնն ու փառքն եղած է. գիտե՛ս:

Կոմսն. – Կըրնայ ըլլալ:

Հոդորիկ. – Եւ աչքերուս մէջ կըրած եռանդս ալ գիտե՛ս
Թէ իր արեւնն է. լաւ գիտե՛ս:

Կոմսն. – Գիտնալու փոյթ մը չունիմ:

Հոդորիկ. – Այստեղէս չորս քայլ հեռանանք, կը ցուցնեմ փոյթդ է թէ ոչ:

Կոմսն. – Երիտասարդ յանձնապատաս:

Հոդորիկ. – Խօսէ՛ առանց յուզուելու.

Երիտասարդ եմ, տարակոյս չըկայ, բայց բնաւ կարօտ չէ
Քաջագգի մը տարիքի թիւերուն՝ քաջ ըլլալու:

Կոմսն. – Ինծի հետ չափուի՛լ կ'ուզե՛ս. ո՛վ ըզքեզ ա՛յդքան շլացուց,
Ըզքեզ՝ որ բնաւ մէկը տեսած չէ զէքքեր ձեռքդ կրելով:

Հոդորիկ. – Ինծի նմանները մէկ փորձով կը ճանչցընեն ինքզինքնին,
Եւ հարուածնուն իրեւ նըմոյշ՝ վարպետ հարուած մը կ'ուզեն:

Կոմսն. – Բայց դուն գիտե՛ս թէ ո՛վ եմ ես:

Հոդորիկ. – Այո՛, ուրիշ ո՛վ ըլլա՛ր՝

Անուանդ համբաւը լրսելով միայն՝ սարսափ պիտ' ըզգար.

Մահուան անշուշտ ճակատագիրն իրեւ դրոշմած կ'երեւցնեն
Գլուխդ ծածկող յաղթանակի շրջադաշուք պըսակներն.

Յանդըգնորէն կը խիզախեմ՝ միշտ յաղթական բազկիդ դէմ,
Բայց սրտի քաջութիւնն ինձ պիտի տայ մեծ զօրութիւն.

Հօր մը վրէժը խնդրողին անհրճարին բան չըկայ.

Անյաղթ է, սակայն ոչ անյաղթելի բազուկդ այդ:

- Կոմսն. — Խօսքերուդ մէջ ցոլացած մեծոգի սիրտըդ՝ արդէն
Ամէն օր աչքերուդ մէջ կ'երեւնար աչքերուս.
Եւ համոզուած՝ թէ օր մ'ըլլաս պիտոր պատիւ Կաստիրիոյ,
Հաճութեամբ միտքս որոշեր էր դուստրըս քեզ նուիրելու:
Սէրըդ ծանօթ է ինձ, և ես հիացմունքով կը տեսնեմ
Որ տեղի կու տան պարտքիդ՝ անոր ամէն յուզումներն,
Եւ վըսեմ եռանդն ոգւոյդ մեղկացած չէ անոնցմէ,
Եւ ունեցած համարմունքիս վայել է վեհ արութիւնդ.
Եւ թէ՛ ասպետ մը կատարեալ ինծի փեսայ ուզելով՝
Ըզբեզ ընտրելուս մէջ սրխալած չեմ բնաւին:
Սակայն սիրտըս քեզ համար զբթոյ զգացումը կ'ազդէ.
Քաջարութեանը վրան, այո՛, կը զարմանամ գովելով,
Բայց սակայն կը խրդամ երիտասարդ հասակիդ:
Ետ կեցիր քեզ չարաբախտ հարուածի փորձ մ'ընելէ,
Զօրութիւնս՝ անհաւասար մենամարտէ մ'ազատ թող.
Զոնչին պատիւ պիտի բերէ ինձ յաղթութիւն մ'այսպիսի.
Փառքէ զուրկ յաղթանակ մ'է յաղթութիւն մ'անվրասնգ.
Պիտի կարծեն միշտ որ առանց զըժուարութեան յաղթուեցար.
Մահուանըդ ցաւը մի միայն ինծի բաժին պիտի մնայ:
Հոգորկ. — Կը յաջորդէ յանդըգնութեանըդ զըթութիւն մ'անարժան.
Պատիւէս զըրկողը խիղճ կ'ընէ կեանքէս զիս զըրկել:
Կոմսն. — Գնա՛, հեռացիր ասկէց:
Հոգորկ. — Երթանք մէկտեղ՝ առանց խօսելու:
Կոմսն. — Չանձրացե՛ր ես ապրելէ:
Հոգորկ. — Դու կը վախեմ մեռնելէ:
Կոմսն. — Եկու՛ր, պա՛րտքըդ կը գործես. այլասերած է որդին
Որ իր հօր նախատինքնն վերջ դեռ վայրկեանս մ'ալ կ'ապրի:

ՏԵՍԻԼ Գ.

Բամբիւն, Քսիմենէ, Լեոնոր

- Բամբիւն. — Հանդարտէ, Քսիմենէ, ըզգացած ցաւդ մեղմէ.
Այս զըժբախտ հարուածին մէջ արութիւնըդ ցըցուր.
Պիտի տեսնես անդորրութիւնն յետ կարճատեւ մըրբիկիս.
Թեթեւ ամպ մը կը ծածկէ երջանկութիւնը բախտիդ,
Անոր յետաձգուելը բնաւ կորուստ չի բերեր:
Քսիմեն. — Խորապէս վըշտացած սիրտս՝ հանդարտելու յոյս չունի.
Խաղաղութեան վըրդովիչ այսքան յեղակարծ փոթորիկն՝
Ապահով ըսպառնալիք մ'է չարաղէտ արկածի.
Կը տեսնեմ, նաւակայքի մէջ խորտակումս անդարման:
Հօրերնուս հաւանութեամբ կը սիրէինք մէկըմէկ.
Եւ քեզի աւետեաց լուրն հաղորդելու ժամանակ՝
Չարաբաստ վայրկենին մէջ կուին անդին կը ծագէր.
Որուն զոյժը մահաութ՝ որ քեզի շուտ մ'հասուցին,
Այնքան քաղցր ակընկալիք մը վերիվար կործանեց:

- Ո՛վ անիծած փառքի սէր, ո՛վ դու զըզուելի մոլութիւն,
Որ զերագոյն հոգիներուն ալ բրնձագոր կը տիրես,
Ամենահեշտ փափաքներուս ոսոխ, պատի՛ւ անողորմ,
Հիմայ ինձ ողբ և հեծեծանք միայն բաժին կը թողուս:
- Բամբիշն. — Անոնց կըռուին մէջ դու բընաւ վախնալու նիւթ մը չունիս.
Վայրկենէ՛ մը ծնաւ յանկարծ, վայրկենէ՛ մ'ալ կը մեռնի.
Այնքան մեծ շրինդ հանեց՝ որ հնար չէ շուտով վերջ չունենայ:
Թագաւորն արդէն անձամբ կ'ուզէ զիրենց հաշտեցնել.
Եւ գիտես թէ սիրտըս ո՛րքան վըշտերուդ կարեկից՝
Պիտի ամէն ջանք բանեցնէ զանոնց սըրտէդ ջընջելու:
Քսիմեն. — Այս դէպքիս մէջ կարկատուն հնարները բնաւ ոյժ չունին.
Անարգանք մ'այսքան մահաբեր դարմանելու ճար չըկայ.
Զուր տեղ ձեռք կ'առնուին հնարք խոհեմութեան կամ ուժի.
Վէջըն արտաքսապէս միայն գոցուած պիտ' ըլլայ.
Սըրտերո՛ւ մէջ բունած ատելութիւնը ներսէն
Ո՛րչափ ծածուկ՝ այնչափ ալ բուռն հըրդեհի նիւթ կ'արծարծէ:
- Բամբիշն. — Սուրբ հանգոյցը՝ որ զօղէ պիտոր Հոռդրիկն ու Քսիմեն՝
Պիտ' իրենց հօրերնուն ատելութիւնը ջընջէ.
Եւ շուտով պիտի տեսնենք որ ձեր սիրոյն սաստկութիւնն՝
Երջանիկ ամուսնութեամբ պիտի մարէ այս հըրդեհն:
- Քսիմեն. — Բուսացածէս շատ աւելի կը փափաքիմ ըսածիդ,
Բայց շատ խրոխտ է Դոն Դիէկ, հայրըս ծանօթ է ինծի:
Կ'ուզեմ ինքնարուխ արտասուքներըս զրսպել,
Բայց անցածը կը տանջէ զիս, զալիքէն կը վախեմ:
- Բամբիշն. — Վարդ ուսկից է, անգոր ծերունիէ՛ մ'ապիկար:
- Քսիմեն. — Քաջասիրտ է Հոռդրիկ:
- Բամբիշն. — Բայց դեռ անփորձ տարիքով:
- Քսիմեն. — Արիասիրտ մարդն առաջին փորձով ինքզինք կը ցուցնէ:
- Բամբիշն. — Բայց իրեն նըկատմամբ պէտք չէ որ վախ ունենաս.
Ըզընզ այնքան սիրողը չի կըրնար վըշտացնել.
Երկու խօսքդդ բաւական է բարկութիւնը սանձել:
- Քսիմեն. — Թէ խօսքերուս չանսայ՝ ո՛հ, որքան ծայրագոյն է չարիքս.
Իսկ թէ անսալ կարենայ՝ ի՛նչ պիտոր ըսեն ուրիշներ.
Քաջագգի՛ մէկն այսպիսի՝ նախատինքի մ'համբերէ:
Թէ՛ դիմադրէ և թէ՛ տեղի տայ իմ սիրոյս զօրութեան,
Կամ մերժումն արդարացի՝ պիտի հոգիս վըրդովէ,
Կամ անարժան մեծարանքն՝ ես ինքս ամօթ պիտ' ըզգամ:
- Բամբիշն. — Վսեմախոհ է Քսիմենի հոգին և չի հանդուրժեր
Վատթար մրտածութեան մ'անգամ՝ իրեն նպաստաւոր.
Բայց թէ մինչեւ հաշտութեան օրն՝ այդ կատարեալ սիրական
Ես իմ քովս ուզեմ պահել՝ իրեւ բանտի մէջ փակուած,
Ապարդիւն հանելով այսպէս արութեան հետեւանքն,
Այս բանէս ալ տարփատենչ հոգիդ վըրդով պիտ' ըզգայ:
- Քսիմեն. — Բամբիշն, այդ դիպուածն ազատ պիտ' ընէ զիս հոգեմէ:

ՏԵՍԻԼ Դ.

Բամբիշն, Քսիմեն, Լեոնոր, Մանկրայիկ

- Բամբիշն. — Մանկրայիկ, գրե՛ս գրե՛իր Հոռոզրիկը, հոս բեր ինձի՛
 Մանկրայիկ. — Գորմամբ կոման և ինքն...
 Քսիմեն. — Աստուած իմ, կը դողամ։
 Բամբիշն. — Մանկրայիկին Առաջ տար։
 Մանկրայիկ. — Քիչ մ'առաջ միասին արքունիքէս դուրս ելան։
 Քսիմեն. — Մինակ էին։
 Մանկրայիկ. — Մինակ, և ցած ձայնով կարծես իրար հետ
 կը խօսէին խռոված։
 Քսիմեն. — Ա՛լ բնաւ տարակուսի տեղ չըկայ.
 Արդէն ձեռք ձեռքի եկած են. աւելորդ է խօսիլ։
 Ներէ, Բամբիշն, այսպէս քեզմէ յանկարծական մեկնելուս։

ՏԵՍԻԼ Ե.

Բամբիշն և Լեոնոր

- Բամբիշն. — Աւաղ ինձ, ինչպիսի՛ վերդով սըրտիս մէջ կը կրեմ.
 Քսիմենի չար բախտը կ'ողբամ, իր սիրողին կը զմայլիմ.
 Հանգիստըս զիս կը լըքանէ, կ'արծաթի բոցը սիրոյս.
 Եւ ինչ որ Հոռոզրիկը Քսիմենէն կը զատէ՝
 Նոյնն հոգւոյս մէջ յոյս ու ցաւ միանգամայն կը զօղէ.
 Եւ անջատումը՝ զոր անոնց մէջ կը տեսնեմ դժկամակ՝
 Սըրտալիւր սըրտիս մէջ ծնունդ կու տայ ծածուկ հաճոյքի։
 Լեոնոր. — Այսպէս փութով ուրեմն վատ սիրոյ մ'ինքզիք կը մատենէ
 Գերազանց լաւութիւնը՝ որ հոգւոյդ մէջ կ'իշխէ։
 Բամբիշն. — Վատ մի՛ կոչեր ամենեւին ինչ որ հոգւոյս մէջ հիմայ
 Հանդիսաւոր և յաղթական կերպով օրէնք ինձ կու տայ.
 Մեծարէ՛ զայն՝ որ ինձ այնքան սիրելի է արդէն.
 Ըզգացմունքս առաքինի զիս անոր դէմ կը գինէ,
 Բայց մի և նոյն ատեն՝ կամբիւս հակառակ՝ յոյս կը տածեմ.
 Եւ սիրտս անպատըսպար՝ մըղուած պատիւ այս յոյսէն՝
 Քսիմենի կորսընցուցած տարփածուին քով կը սլանայ։
 Լեոնոր. — Կ'եղծանես այդպէս փառաշուք արիութիւնը սըրտիդ.
 Այդպէս ուրեմն կը դադրէ՛ բանական միաբնդ գործէ։
 Բամբիշն. — Բանական մըտքին, աւաղ, խորհուրդներն ինչ կը զօրեն՝
 Երբ սիրտը վարակուած է այսքան քաղցր թոյնով.
 Երբ հիւանդն՝ իր ունեցած հիւանդութիւնը սերէ՝
 Ո՛րչափ դառն է հանդուրժել որ զինքն ախտէն բժըշկեն։
 Լեոնոր. — Յոյդ ըզքեզ կը հրապուրէ, չարիքը քաղցր է քեզի,
 Բայց Հոռոզրիկ աստիճանիդ արժանի չէ վերջապէս։
 Բամբիշն. — Ես ինքս ալ, եղբւ՛կ, լաւ գիտեմ, բայց իմ արութիւնս

Եթէ զիս կը լըքանէ, ուրեմն տես թէ ինչպէս
 Կը հրապուրէ սէրն՝ երբ սըրտի վըայ ինքնիշխան կը տիրէ:
 Եթէ Հոողրիկ մենամարտին մէջ յաղթական զըտնըւի,
 Թէ վհնազօր մարտիկն անոր ուժին ներքեւ ընկնըւի,
 Կըրնամ զինքը մեծարել, սիրել առանց ամօթի:
 Ինչ բան կարող պիտի չըլլայ ընել կոմսին յաղթականն.
 Ինձ այնպէս կ'երևնայ թէ առանց մեծ ճիգերու՝
 Հրամանին ներքեւ ձըգէ պիտոր ամբողջ աշխարհներ.
 Եւ սէրս յուսատու՝ կը համոզէ զիս արդէն
 Տեսնել Հոողրիկը բարձրացած Գրանադայի գահոյքին,
 Մաւրիտանները նըւաճուած՝ զինք կը պաշտեն դողալով,
 Այս նոր աշխարհակալը կ'ընդունի Արագոն,
 Անձնատուր կ'ըլլայ իրեն Լուսիտանիան պետութիւնն,
 Եւ փառաշուք կեանքով մինչեւ իսկ ծովեզէն ալ անդին
 Պիտի հասնի իր պանծալի բախտին ահեղ զօրութիւնն՝
 Իր դափնինքը ներկելով ափրիկեցի արիւնով.
 Կարճ ըսեմ՝ ինչ որ հըռչակած է մինչեւ այսօր համբան
 Երեւելի զօրապետաց համար՝ իրմէ կը յուսամ,
 Եւ աշապիսի յաղթականի մը սէրն ինձ փառք կը դատիմ:
 Լեոնոր. — Բայց տես թէ ո՛ր կը հասցընես դու իր բազուկն, ով Բամբիշն,
 Այնպիսի մենամարտով մը՝ որ գուցէ եղած չէ:
 Բամբիշն. — Նախատուած է Հոողրիկ, կոմսն անարգանք ըրած է.
 Միասին ելած են դուրս. դեռ աւելի բան պէտք է:
 Լեոնոր. — Համարինք թէ ուզածիդ պէս կը կըռուին դէմ առ դէմ,
 Բայց Հոողրիկ պիտի հասնի՝ ուր դու մըտքով կը վազես:
 Բամբիշն. — Ինչ ըսեմ. յիմար եմ ես. կը զառանցեմ ցնորալից.
 Ուրիշն ասկէ տես ինչ չարիք կը պատրաստէ սէրս ինծի:
 Եղուր սենեակս ըսփոփելու զիս ըզգացած վիշտերէս,
 Խռովայոյզ տագնապիս մէջ երբեք մի՛ լըքաննր:

ՏԵՍԻԼ Զ.

Դոն Փետեանդ, Դոն Արիաս, Դոն Սանչ

- Դ. Փետեանդ. — Կոմսն ուրեմն այդքան մեծամիտ և անխորհուրդ կը խօսի,
 Եւ կը ժըպըհի՞ դեռ հաւատալ թէ ներելի է յանցանքն:
 Դ. Արիաս. — Ո՛վ տէր, ցու կողմանէդ, իրեն երկար խօսեցայ,
 Եւ ինչ որ կըրնայի ըրի՝ առանց արդիւնքի:
 Դ. Փետեանդ. — Ո՛վ Երկինք, ուրեմն այսպէս հըպատակ մը ժըմերտ
 Անպատկառ կը զըտնըւի և չ'ուզեր զիս գոհացնել.
 Դոն Դիէկոն կը նախատէ, կ'արհամարհէ իր արքայն,
 Եւ արքունեացըս մէջ անգամ՝ ինծի օրէնք կ'ուզէ տալ:
 Ո՛րչափ ալ քաջ զինուոր ըլլայ, ո՛րչափ ալ մեծ զօրապետ՝
 Այսքան զոռոզ բնաւորութիւն մը գիտեմ ինչպէս նուաճել.
 Թող Արութիւնն ինքնին ըլլայ և կամ Արէս մարտագոռ,
 Պիտի տեսնէ թէ հնազանդիլը մերժել ինչ ըսել է:

Թէպէտ ուրիշ կերպ անարգանք մ'այսպիսի պէտք էր պատժել,
Բայց ուզեցի իրեն հետ նախ վարուիլ առանց բռնութեան.
Կը զեղծանի՞ բարութիւնէս. հապ'օն ուրեմըն գնա դու
Այսօր իսկ զինքը շրջաթայէ՛ թէ դիմադրէ և կամ ոչ:

Դ. Սահշ. — Թէ տամանակ շնորհովի՛ գուցէ թէ դիւրագոյն տեղի տայ.
Կըռուին դեռ վառ բորբոքումին մէջ խօսուեցաւ իրեն հետ:
Տէր արքայ, վեհանձնը սիրտ մ'այնքան շուտով չի ճշկիր՝
Քանի որ չէ զիջած նախկին եռացման բուռն թափէն.
Կը ճանչնայ որ իրաւունք չունի, բայց այնքան շուտով
Բարձրասիրտ հոգի մ'ինքզինքն յանցաւոր չի դաւանիր:

Դ. Փետեանդ. — Լուռ կեցիր, Դոն Սանշ, և գիտցիր որ կոմսին կողմը բռնողն
Յանցապարտ կ'ըլլայ:

Դ. Սահշ. — Ո՛վ տէր, կը հնազանդիմ, կը լըռեմ.
Բայց կը խընդրեմ պաշտպանելու համար երկու խօսք ըսել:

Դ. Փետեանդ. — Եւ ի՞նչ կարենաս պիտոր գուրցել նպաստաւոր:

Դ. Սահշ. — Հոգի մը՝ որ սովոր է մեծամեծ գործերու՝
Ձի կըրնար խոնարհեցնել ինքզինքն անարգ ձեռնարկի,
Նըկատութիւն մը չի կըրնար մտածել առանց ամթիի,
Եւ կոմսին դիմադրութեան պատճառն՝ ամօթն է միայն:
Կը զըտնէ պարտքին մէջ քիչ մը չափազանց խըստութիւն,
Եւ հնազանդէր պիտի՛ թէ այնքան արի սիրտ չունենար:
Հրամայէ՛ որ իր քաղուկը՝ միշտ անխոնջ կըռուելէ՝
Ձէնքերու ծայրով սրբէ իրեն ըրած անարգանքն.
Ո՛վ տէր, հրամանդ կատարէ պիտոր. ուզողը թող գայ,
Բաւական է որ գիտնայ թէ ո՛վ իր դէմ պիտ' ելլէ:

Դ. Փետեանդ. — Մեծարանքէդ կը թերանաս, բայց կը ներեմ հասակիդ,
Երիտասարդ արիութեան բորբոքիդ աչք կը գոցեմ.
Թագաւոր մը՝ լաւագոյն պատճառներով իմաստուն
Լաւագոյն ինամակալն է հպատակաց արիւնին.
Իմիններուս վրայ փութալան հոգածութեամբ կը հրսկեմ,
Ինչպէս որ գլուխն անդամներուն պահպանութեան խնամք ունի:
Ուստի առաջ բերած պատճառդ՝ ինծի համար պատճառ չէ.
Իրեւ զինուոր դու կը խօսիս, ես իբր արքայ կը գործեմ.
Ի՞նչ ալ զուրցէ մէկն, և կամ ի՞նչ ալ կարծի կոմսն յանդըզնի,
Ան ինծի հնազանդելով՝ իր փառքը չի կորսնցնիր:
Միւս կողմանէ՝ իրեն ըրած նախատինքն ինձ կը նայի.
Անարգած է այնպիսի մէկուն պատիւն՝ որուն ես
Որդւոյս խնամակալի պաշտօնն յանձնել հաճեցայ.
Ընտրութեանըս դէմ կանգնիլն՝ ըսել է իմ դէմս ելլել,
Ընտրութիւն մ'է գերագոյն իշխանութեան հակառակ —
Ա՛լ այս նիւթիս վրայ չըխօսիմք: — Դեռ քիչ մ'առաջ լըսեցի
Որ մեր հին թըշնամեաց դօշններով տասը նաւեր
Դեռաբերին մօտ յանդըզներ են ինքզինքնին երեւցնել:
Դ. Արիստ. — Փորձով Մարիտանցիք ըզբեզ ճանչնալ սովորեցան.
Անչափ անգամ պարտութիւններ կրելէ վերջ՝ սիրտ չեն ըներ
Այսքան մեծ յաղթականի մը դէմ յանդուգն շարժիլ:

- Դ. Փետևանդ. — Ձեռն կըրնար բնաւ Անտալուսիան տեսնել՝ առանց նախանձի՝
Գաւազանիս իշխանութեան ներքե իրենց կամքին դէմ.
Պիտի դիտեն միշտ նախանձոտ աչքով չըքնադ այս գաւառս
Երկար տարիներով իրենց ձեռքին տակ ընկճուած:
Տասը տարի կ'ընէ որ այս պատճառով հոս Սիւիլիա
Փոխադրեր եմ աւասիկ Կաստիլիոյ արքունիքս,
Մօտէն անոնց վրայ հրակելու, և հարկ եղածն անյապադ
Ձեռնարկնին խափանելու համար իսկոյն հրամայել:
Դ. Արիաս. — Փառաշուք շատ մը գլուխներու կորուստով լաւ կը ճանչնան
Ներկայութիւնդ՝ յաղթութեանցդ մեծագոյն գրաւական.
Ձեռնիս պատճառ մը վախնալու:

- Դ. Փետևանդ. — Ոչ ալ անփոյթ ըլլալու.
Չափազանց վրտահոսութիւնը վրտանգի կը մատնէ.
Եւ ձեզ ծանօթ է որ առանց դժուարութիւն մը կրելու՝
Մակընթաց ծովու հոսանք մը զանոնք հոս կը բերէ:
Բայց անըստոյզ դեռ ըստով լուր՝ պատշաճ չեմ դատիր
Հիմակուընէ խօլ զարհուրանք մը սրբտերու մէջ ձեզեկ.
Գիշերուան դէմ այսպիսի զուր շրջուկի մը սարսափն
Ամենամեծ խառնակութիւն կըրնայ քաղցին պատճառել:
Կըրկնապատիկ պարեկապան զինուորներով կը բաւէ
Ամրացնէք նաւահանգիստն ու պարիսպներն այս գիշեր:

ՏԵՍԻԼ Է.

Դոն Փետևանդ, Դոն Ալոնզ, Դ. Սանչ, Դ. Արիաս

- Դ. Ալոնզ. — Տէր արքայ, Կոմսը մեռաւ. նախատինքին վրէժն առաւ
Դոն Դիէկոյ որդւոյն ձեռքով:
Դ. Փետևանդ. — Անարգանքին լուրն առած՝
Առաջուց գուշակեցի վրէժխնդրութիւնն ապագայ,
Ուստի կանխել այս չարիքին առջեւն առնել ուզեցի:
Դ. Ալոնզ. — Գիտնեն ցաւագին կու գայ փարիլ ոտքերուդ,
Կու գայ արտասուայեղջ՝ արգարութիւն խընդրելու:
Դ. Փետևանդ. — Թէպէտ հոգիս կը կարեկցի նէրա զգացած վիշտերուն,
Բայց Կոմսին գործադրած յանդըգնութիւնը կարծես
Արժանի էր այսպիսի վայել պատիժ մը կրելու:
Սակայն ռըչափ ալ արգար ըլլայ իրեն պատուհասն,
Այլ այնպիսի զօրապետի մը կորուստին կը ցաւիմ:
Յետ երկար ծառայութեան զոր Պետութեանն ընծայեց,
Յետ ինծի համար արիւնը բիրտ անգամ թափելու,
Թէպէտ և խրոխտութեամբ սիրտս իրեն դէմ զայրացուց,
Բայց իր կորուստը տկարութիւն և մահը վիշտ ինձ կ'ազդէ:

ՏԵՍԻՆ Ը.

Դոն փետևանդ, Դոն Դիկկոյ, Քսիմեն, Դոն Սաեշ, Դոն Արիաս, Դոն Ալոնզ

- Քսիմեն. — Տէր արքայ, արդարութիւնս
 Դ. Դիկկոյ. — Լըսէ ինձ, ո՛վ թագաւորս
 Քսիմեն. — Ոտքերուդ առջեւ կ'իյնամ,
 Դ. Դիկկոյ. — Ծընկուըներուդ կը փարիմս
 Քսիմեն. — Արդարութիւն կը պաղատիմս
 Դ. Դիկկոյ. — Պաշտպանութիւնըս լըսէ,
 Քսիմեն. — Երիտասարդ յանդըգնողի մը ժպըրհութիւնը պատժէ,
 Որ արքունի գաւազանիդ նեցուկն երկիր կործանեց,
 Որ իմ հայրըս խողիտողեցս
 Դ. Դիկկոյ. — Իր հօրը վըէժը լուծեցս
 Քսիմեն. — Թագաւոր մը պէտք է դատօկըտըէ արեան հպատակացս
 Դ. Դիկկոյ. — Արդար վըէժիընդրութիւն մը պատժապարտ չէ երբեք
 Դ. Փետևանդ. — Երկուքնիդ ալ ոտք ելէք, հանդարտօրէն խօսեցէք:
 Կարեկից եմ կըրած ցաւերուդ, ո՛վ Քսիմեն,
 Հաւասար վըշտով կը զգամ ես ալ հօգիս վարակուած:
 Դոն Դիկկոյի
 Դոն յետոյ խօսէ, և մի՛ խռովքը իրեն զանգատներն:
 Քսիմեն. — Ո՛վ արքայ, մեռաւ իմ հայրս. ես աչքերովս տեսայ՝
 Յորդովէժ ազնիւ կողէն թափած արեան խոխոջներն.
 Արիւնն այն բիւր անգամ պաշտպան պարիսպներուդ կանգնեցաւ,
 Արիւնն այն բիւր անգամ քեզի պատերազմներ շահեցաւ.
 Արիւնն այն ծըխաշունչ դեռ՝ զայրութով կը վառի
 Որ քեզմէ զատ ուրիշի մ'համար գետին թափուեցաւ:
 Չէին ժըպըհիր զայն հոսելու պատերազմի արկածներն,
 Այլ այն արեամբ ծածկեց Հոողրիկ հողն արքունի քաղաքիս:
 Ոգեսպառ և դալկադէմ ես դէպ ի հոն դիմեցի,
 Հայրըս զուրկ զըտայ կեանքէ... Ներէ ցաւիս, ո՛վ արքայ,
 Կը նըւաղի ձայնս՝ այն դըժնէ տեսիլը քեզ պարզելու.
 Միացածն արցունքս ու հառաչներս լաւագոյն թող պատմեն:
 Դ. Փետևանդ. — Դո՛ւտը իմ, քաջացիր, գիտցիր որ այս օրուընէ
 Թագաւորըդ քեզի հօր տեղ ծառայել կը ցանկայս
 Քսիմեն. — Կը յաջորդէ թըշուառութեանս, ո՛վ տէր, պատիւ չափազանց...
 Զուրցեցի արդէն, զըտայ ես հայրըս դի անկնեղան.
 Կողը պատուած էր, և իմ սիրտըս սաստկապէս յուզելով՝
 Դեռահոս արիւնը պարտքըս կը՝ զըրէր հողին վրայ.
 Մանաւանդ թէ՛ արութիւնն՝ անշընչացած իսկ պահուե՛
 Վէրքին բերնէն ինձ կը խօսէր, կը փութացնէր զիս դատի.
 Եւ իմ ձայնըս փոխ կ'առնէր՝ տըխրատեսիլ այն բերնով
 Իր բողոքն ամենարդար թագաւորիդ հասցնելու:
 Մի՛ ներեր, ո՛վ թագաւոր, քու իշխանութեանըդ ներքեւ,
 Քու աչքերուդ տակ այսպիսի անկարգութիւն մը տիրէ.

Անպատիժ մի՛ թողուր, ո՛վ տէր, որ քաջափառ մարդիկներ՝
վէս յանդընթեման մ'հարուածներուն ենթարկուին,
ժըպիր հերտասարդ մ'անոնց փառքին դէմ կըքրի,
Անոնց արեան մէջ լողանայ, յիշատակին քամահէ:
Թէ այսքան վեհ զօրապետի մ'կորուստն անվրէժ դու թողուս,
Ո՛վ եռանդ պիտի զգայ քեզ ծառայելու ասկէ վերջ:
Կարճ ըսեմ, հայրս ըսպանուեցաւ, վրէժքնդրութիւն կը հայցեմ,
Աւելի քո՛ւ շահուդ համար՝ քան թէ սփոփանք մ'ինձ տալու.
Իրեն նըման մարդու մը մահը՝ մեծ կորուստ է քեզի,
Ուրիշ մահուամբ մը զայն պատժէ, արիւն՝ արեան փոխարէն.
Ոչ ինձ, այլ քու արքունական թագիդ զոհէ՛ մեղապարտն,
Այլ մեծութեանդ, այլ սեփական կեանքիդ իր կեանքը զոհէ՛.
Այլ Պետութեանդ օգտին համար զոհէ, կ'ըսեմ, տէր արքայ,
Ո՛վ այսքան մեծ ոճիր մը պանծալի կ'ընծայէ:

Դ. Փեննանդ. — Պատապխան տուր, Դոն Դիէկ:

Դ. Դիէկոյ. —

Նախանձելի՛ իրաւցնէ՛

Երբ ոյժին հետ նաև կեանքն ալ միատեղ կը սպառի.
Երբ մեծանձըն մարդկանց չեն հիւսեր երկար տարիներ՝
Ապարիզին ծայրը հասած պահուն՝ օրեր չարաբաստ:
Ես որ երկար աշխատանքով ինձ բիւր փառքեր շահեցայ,
Որ ամէն կողմ դիմեցի միշտ յաղթական քայլերով,
Շատ ապրելուս պատճառով՝ այսօր զիս անզօր կը տեսնեմ
Ինձ անարգանք հասցընողին դէմ յաղթանակ տանելու:
Ինչ որ բնաւ պատերազմներ, պաշարումներ, դարաններ,
Ինչ որ Արագոն երբեք և ոչ Գրանադա,
Ոչ քու բոլոր թըշնամիներդ, ոչ իմ բոլոր ոսոխներս
Ընել չըկըցան՝ այստեղ կոմսը քու արքունեացդ
Եւ գրեթէ աչքերուդ առջև գործել ժպտահեցաւ,
Նախանձելով քու ընտրութեանդ, և խրոխտ իրեն տարիքին՝
Ապրկար հասակիս դէմ օծուած զօրութեամբ:
Այսպէս ուրեմն զէնքերու տակ ճերմրկած այս մազերս,
Արիւնքս քու ծառայութեանդ մէջ թափուած բիւր անգամ,
Բազուկս՝ ատեն մը թըշնամի բանակին ահն ու ռարափ,
Գերեզման պիտի՝ իջնէին նախատինքով ընկճուած՝
Թէ որդւոյ մը կեանք տուած չըլլայի ինձ արժանի,
Արժանի հայրենեաց, իր թագաւորին արժանի:
Ինքն, այո՛, ձեռքը փոխ տըաւ ինձի, և կոմսն ըսպանեց,
Պատիւս ինձի վերադարձուց, ջընջեց ամօթը ճակտէս:
Թէ քաջութիւն ցուցնէն, եղած նախատինքին չըտոկալն,
Եւ ապտակի մը վրէժն խոնելը պատուհաս պիտի կրէ,
Իմ զըլխուս վրայ մի միայն պէտք է ճայթի որոտումն:
Երբ բազուկը սրխալի՝ պատիժը գլուխը կ'առնէ.
Թէ եղեռն կոչուի նիւթը մեր դատին և կամ ոչ՝
Ո՛վ տէր, ես ինքս եմ գործին գլուխն, որդիս բազուկն է միայն:
Թէ Գաիմեն կը զանգատի որ նա իր հայրն ըսպանեց,
Նա չըսպանէր պիտոր՝ թէ ես ինքս ըսպանել կըրնայի:

Ձուէն ուրեմն, ո՛վ տէր, գըլուխս իմ՝ արդէն մօտ օրհասին,
 Եւ այն՝ բազուկը պահպանէ որ քեզ կըրնայ ծառայել:
 Արեւնովըս գոհացուր, օ՛ն, Քսիմենի բարկութիւնն.
 Ամենեւին դէմ չեմ դըններ, յօժար եմ իմ պատիժիս.
 Ոչ միայն խիստ դատակընքի մը դէմ զանգատ չեմ յայտնէր,
 Այլ ազատ նախատինքէ մեռնելու՝ գոհ կը մեռնիմ:

- Դ. Փեսնանդ. — Երանրակըջիս է այս խընդիրս, և խոհական խորհըրդով
 Պէտք է պետական մեծ ժողովի մէջ քննեմ:
 Դոն Սանջ, առաջնորդէ՝ Քսիմենի իր բնակարանն.
 Իսկ Դոն Դիէկ իմ արքունիքս և անխարդախ իր հաւատքն
 Իրեն բանտ պիտ' ունենայ: — Դուք Դոն Հոդըրիկը զըտէք
 Եւ զինքն ինծի բերէք: Կ'ուզեմ ձեզի արդար վճիռ տալ:
 Քսիմեն. — Արդարութիւնը, տէր, կ'ուզէ որ ըսպանող մ'ըսպանուի:
 Դ. Փեսնանդ. — Հանգըստացիր աղէ, ո՛վ դուստր իմ, և ցաւերդ մեղմէ:
 Քսիմեն. — Հանգըստութիւն ինձ պատուիրելը՝ սաստկացնել է չարեքս:

ՀԱՆԴԷՍ ԵՐՐՈՐԴ

ՏԵՍԻԼ Ա.

Դոն Հոդըրիկ, Էլվիր

- Էլվիր. — Ինչ ըրիր, Հոդըրիկ, ո՛վ Թըշուառական, ո՛ր կու գաս:
 Դ. Հոդըրիկ. — Կը հետեւիմ աւազելի բախտիս տըխուր ընթացքին:
 Էլվիր. — Ո՛վ քեզ կու տայ յանդըգնութիւն մ'այսպիսի, նոր ժալըհութեամբ՝
 Երկնալու այս տեղերուս մէջ՝ զոր սուգով լեցուցիր:
 Ինչ, մինչև հո՞ս ալ խորիստալու կու գաս կոմսին ստուերին դէմ.
 Ձինքն ըսպանողը դուն չեղար:
 Դ. Հոդըրիկ. — Դըսրով մ'էր իր կեանքն ինծի.
 Էլվիր. — Բայց ի՛նչպէս. մեռնողին տունն ապաստան քեզ կ'ընտրես.
 Ե՛րբ իր Թաքըստոցը մարդասպան մ'հոն փընտոց:
 Դ. Հոդըրիկ. — Հոս զիս իմ դատաւորիս ձեռքն յանձնելու եկած եմ.
 Մի՛ այդպէս զարմանքի դէմքով երեսըս նայիր.
 Ես ինձ մահ կը փընտոեմ՝ ուրիշին մահ տալէս վերջ.
 Ո՛հրս է դատաւորս, դատաւորս է Քսիմեն,
 Արժանիս իր ատելութեան՝ արժանաւոր եմ մահուան.
 Եւ եկած եմ աւասիկ՝ իրրե բարեք գերազոյն՝
 Ընդունելու վըճիռս իրեն բերնէն, հարուածըս ձեռքէն:
 Էլվիր. — Մանաւանդ թէ աչքերէն փախիր, փախիր զայրութէն,
 Երածկէ՛ զքեզ կըրքերուն առաջին բուռն թափէն.
 Հեռացիր. ներկայութիւնդ իրեն քինու սաստկութիւնն
 Աւելի պիտոր վառէ:
 Դ. Հոդըրիկ. — Ոչ, ոչ. երբեք չի կըրնար

Ինծմէ դառնացած՝ պաշտելի այն էակին
 Ձիւս պատժելու համար զգացած զայրոյթն ըլլալ չափազանց.
 Եւ ես ազատ պիտի մնամ զիս կեղեցող թիւր մահերէ՝
 Թէ զայրոյթը կարենամ կրկնապատկել, շուտ մեռնիլ:
 Էյվիր. — Քսիմեն դեռ արքունիքն է, արտասուօք թաթառուն,
 Ասպետներու խումբ մ'ընկերէ պիտոր իրեն դառնալուն.
 Կ'աղաչեմ, Հոդդրիկ, փախիր. զիս տաճնապէս ազատէ:
 Ըզընզ հոս տեսնելով ինչ պիտի զուրցել չըկընան.
 Կ'ուզե՞ս որ չարախօս մ'ի լրումն իրեն աղետից,
 Բամբասէ թէ հօր սպանչին թոյլ կու տայ տունը գալու:
 Վերահաս է դարձն. ահա կու գայ. ես զինք կը տեսնեմ.
 Գէթ իր պատուին համար, Հոդդրիկ, խընդրեմ զնա՝ ծածկուէ:

ՏԵՍԻԼ Բ.

Դոն Սանչ, Քսիմեն, Էյվիր

Դ. Սանչ. — Իրաւ է, ո՛վ բամբիշն, արեան զոհեր պէտք են քեզ.
 Սուրբ է բարկութիւնդ, արդար՝ թափած արցունքներդ,
 Ոչ խօսքերով ցաւդ մեղմել կ'ուզեմ, և ոչ ըստփոփել.
 Բայց թէ կարող եմ ես քեզի ծառայութիւն մ'ընծայել,
 Գործածէ՛, սուրս յանցաւորը պատժելու պատրաստ է,
 Գործածէ՛, սէրըս մահուան վրէժն առնելու պատրաստ է.
 Հրամաններդ բազկիս պիտ' ազդեն մեծ զօրութիւն:

Քսիմեն. — Եղկելիւս ես:

Դ. Սանչ. — Կ'աղաչեմ, ծառայութիւնս ընդունէ՛:

Քսիմեն. — Թագաւորն անպատուած պիտ' ըլլամ, խօսք տըլաւ ինձ
 Արդարութիւնը գործադրել:

Դ. Սանչ. — Գիտես թէ ո՛րքան թուլիկ
 Արդարութիւն ըսուածն առաջ կ'իբրթայ, մինչև իսկ յաճախ
 Խոյս կու տայ եղեռն անոր դանդաղութեան առջեւէն.
 Շատ արցունք վատնել կու տայ՝ կեղակարծ յամբ ընթացքով:
 Թո՛յլ տուր ասպետի մը զէնքերով վրէժդ առնել.
 Այս ճամբան է ապահովն և պատժելու մէջ կըտրուկ:

Քսիմեն. — Վերջին դարմանն է այդ, և զայն գործադրել հարկ թէ ըլլայ,
 Աղետիցս հանդէպ թէ զուրթդ անբաժան մնայ քեզմէ,
 Այն ժամանակ պիտոր ազատ ըլլաս իմ վրէժս հանելու:

Դ. Սանչ. — Մի միակ երջանկութիւնն է՝ զոր հոգիս կը բաղձայ,
 Եւ գոհ կը մեկնիմ որ կըրնամ այդ բանն յուսալ:

ՏԵՍԻԼ Գ.

Քսիմեն և Էյվիր

Քսիմեն. — Ազատ եմ վերջապէս, ակնածումէ զերծ՝ կըրնամ
 Ելայտնել քեզ ցաւերուս դառնակըսկիծ խոցուածներն,

Եւ տրխուր հառաչանքիս տալ ընդարձակ ասպարէզ.
 Կըրնամ սըրտիս խորը բանալ քեզ՝ իր բոլոր վիշտերով:
 Էլվիր, հայրս մեռաւ. Հոգորիկի ձեռքը զինող
 Առաջին սուրը խզեց կըտրեց անոր կեանքի թելն...
 Ո՛վ աչքերըս՝ լացէ՛ք, լացէ՛ք, արցունք կըտրեցէ՛ք.
 Կեանքիս կէսը միւս կէսը գերեզման իշեցուց.
 Եւ չարաղէտ այս հարուածէն վերջ՝ պարտաւոր զիս կ'ընէ
 Անկէց՝ որ կ'ապրի՝ չապրողին վրէժը խընդրել:

- Էլվիր. — Ո՛վ Բամբիշն, հանդարտէ՛:
- Քսիմեն. — Ո՛հ, հանդարտելու այդ յորդորդ
 Ո՛րքան անդէպ է այսքան մեծ թըշուառութեան մը դիմաց:
 Ի՛նչ կերպով արգեօք կըրնան երբեք ցաւերըս մեղմիլ՝
 Երբ չեմ կըրնար ատել այն ձեռքը՝ որ զանոնք պատճառեց,
 Եւ յաւերժ տանջանքէ՛ զատ Ի՛նչ կըրնամ ես յուսալ
 Երբ հալածեմ պիտոր ոճիւրն և ոճրագործը սիրեմ:
 Էլվիր. — Ի՛նչ. հօրէ մը զըրկելէ վերջ ալ դու զինք կը սիրես:
 Քսիմեն. — Սիրե՛լ, աւելի ճիշդ դէ՛ թէ զինք կը պաշտեմ.
 Տարփալիւր ըզգացումըս քննուս դէմ կը կանգնի.
 Թըշնամւոյս մէջ սիրելիս է՝ որ առջեւս կ'եւլէ.
 Եւ կը զգամ որ ի հեճուկըս բովանդակ զայրութիս՝
 Սըրտիս մէջ Հոգորիկ՝ դեռ հօրըս դէմ կը կըռուի,
 Կը յարձըկի, կը պաշտպանէ ինքզինքը, նեղ կը ձգէ,
 Կը նահանջէ, մերթ զօրեղ, մերթ տըկար և մերթ յաղթական.
 Բայց բարկութեան և բորբոքի այս զըժընդակ կըռուին մէջ՝
 Կը կեղեքէ սիրտըս՝ առանց հոգիս երկու բաժնեկու.
 Եւ ճրջափ ալ վըրաս իշխէ սիրոյ բըռնութիւնն,
 Ալ պարտքիս հետեւելու մէջ իր խրատին չեմ անասր.
 Անեղկրայ կը վազեմ հոն՝ ուր կը ստիպէ զիս պատիւս.
 Այժ, Հոգորիկը կը սիրեմ, իր հոգն ինծի վիշտ կ'ազդէ,
 Սիրտս իրեն կողմը կը բըռնէ, բայց հակառակ իր ջանքին,
 Լաւ գիտեմ թէ ո՛վ եմ ես և թէ մեռնողն իմ հայրս է:

- Էլվիր. — Զինքն հալածե՛լ կը խորհիս:
- Քսիմեն. — Ո՛հ, մրտածութիւն զըժընդակ,
 Եւ հալածանք զըժնէագոյն՝ զոր ըստիպուած եմ գործել,
 Կը պահանջեմ անոր զըլուխն, ընդունելէ կը ստակամ.
 Մահս իր մահուան պիտա՝ յաջորդէ, բայց կ'ուզեմ զինքը պատժել:
 Էլվիր. — Մէկդի՛, մէկդի՛ թող, ո՛վ Բամբիշն, եղերալիւր այդ խորհուրդն.
 Ինքզինքըդ մի՛ խեղճարկե՛ր այսքան բըռնաւոր օրէնքի:
 Քսիմեն. — Գրեթէ զըրկիս մէջ, Ի՛նչ կ'ըսես, հայրըս մեռած տեսնելով,
 Մի՛նչդեռ իրեն արիւնը վըճժ կը գոչէ՝ ես չըլլսնմ.
 Սիրտս, ամօթ ինձ, օտար հրապուրանքէ բըռնուած՝
 Պարտքն ըրած պիտա՝ ըլլայ՝ լոկ անզօր արցունք թափելով.
 Եւ կըրնամ հանդուրժել որ գեղձուցիչ սիրոյ շունչն
 Ամօթալիւր վատ լըռութեան մէջ պատուիս բոցը մարէ:
 Էլվիր. — Հաւատա՛ ինձ, ո՛վ Բամբիշն, անմեղադիր պիտի մնաս՝
 Թէ այսպիսի սիրականի դէմ նուազագոյն խըստանաս.

- Որածող բաւ է. թագաւորը տեսար, վրէժ ուզեցիր,
Հետամուտ մի՛ ըլլար անոր արդիւնքը ձեռք բերելու,
Մի՛ յամառիւր տարօրինակ այս զայրութիւն մէջ մնալու:
Քսիմեն. — Փառքըս կ'աղարտի, հարկ է որ վրէժըս լուծեմ.
Սիրալիւր տարփանք մը որչափ ալ ըզմեզ շողովէ,
Աօթ են վեհ հոգիներու համար ամէն չըքմեղանք:
Էլվիր. — Բայց դուն Հոողրիկը կը պաշտես, ու զինքն աստի չես կըրնար:
Քսիմեն. — Ստոյգ է:
Էլվիր. — Ուրեմն ի՞նչ կը մշտածես վերջապէս:
Քսիմեն. — Փառքըս պահպանել, նեղութիւնէս ազատիլ,
Հալածել, զինքը կորսնցընել, և իրմէ վերջը մեռնիլ:

ՏԵՍԻԼ Գ.

Գ. Հոողրիկ, Քսիմեն, Էլվիր

- Գ. Հոողրիկ. — Լաւ ուրեմն, հալածելու նեղութիւնէն զերծ մնալով՝
Ձիս կեանքէս զըրկելու փառքն ապահովէ դու քեզի:
Քսիմեն. — Ո՛ւր ենք, Էլվիր. ի՞նչ կը տեսնեմ, Հոողրիկը հոս տանըս մէջ,
Հոողրիկ առջեւըս...
Գ. Հոողրիկ. — Մի՛ խնայեր արեանըս, դէմ չեմ դնեմ,
Վայելէ՛ դու մահուանս և վրէժիդ քաղցրութիւնն:
Քսիմեն. — Եղո՛ւկ:
Գ. Հոողրիկ. — Լըսէ ինձ:
Քսիմեն. — Կը մեռնի՛մ:
Գ. Հոողրիկ. — Վայրկեան մը:
Քսիմեն. — Գնա՛ հեռացիր,
Թող որ մեռնիմ:
Գ. Հոողրիկ. — Միայն երկու խօսք, յետոյ լոկ պատասխանդ
Ըլլայ թող այս սուրն:
Քսիմեն. — Ի՛նչ, դեռ հօ՛րս արեամբ համակ թաթախուն:
Գ. Հոողրիկ. — Քսեմեն...
Քսիմեն. — Հեռացո՛ւր աչքէս այդ սուրդ ատելի,
Որ կեանքդ և ոճիւրդ երեսիս կը զարնէ:
Գ. Հոողրիկ. — Մանաւանդ թէ դիտելով՝ ատելութիւնը զըրգո՞ւ,
Մասուկացո՛ւր բարկութիւնդ՝ որ պատուհասս երազես:
Քսիմեն. — Արեւնովս է այն ներկուած:
Գ. Հոողրիկ. — Արեանքս մէջ զայն մըխէ՛,
Եւ այսպէս ջրնջէ անկէ արեանըդ բոսորն:
Քսիմեն. — Ո՛հ, ինչպիսի՛ խժովըժութիւն, որ մի և նոյն օրուան մէջ
Հայրը սուրով, դուստրը անոր տեսքով մէկտեղ կը սպաննէ:
Հեռացո՛ւր աչքէս տեսիլըդ, չեմ կարող դիմանալ:
Կ'ուզես որ մտի՛կ բնեմ քեզի և սակայն զիս կը մեռցնես:
Գ. Հոողրիկ. — Կը կատարեմ կամքըդ, սակայն առանց քնաւ ետ կենալու
Չարադէտ կեանքըս քու ձեռքովըդ զրաւելու փափաքես:
Ձի՛ լաւ գործի մ'համար՝ վաստ զիդջ մը մի՛ յուսար գորովես:

Չափազանց փութկոտ զայրոյթ մ' իր անդաման արդիւնքով՝
 Հայրըս կ'անպատուէր, զիս ամօթով կը ծածկէր,
 Քաջասրբոտի մ' համար ապտակ մը զիտես ինչ մեծ վէրք է.
 Մասնակիցս անարգանքին՝ զնացի փընտոնել անարգուն.
 Զինքը զրտայ, և վրէժ առի հօրս ու պատուին անձնական.
 Նոյնն ընէի պիտի՝ թէ հարկ ըլլար՝ նաև այս պահուս,
 Բայց քեզ համար՝ հօրս և ինծի դէմ սէրս երկար կըռուեցաւ.
 Եւ երբ այս մեծ նախատինքին հանդէպ կըրցայ վարանիւ
 Թէ արեօք հարկ էր վրէժ խընդրել, կըշուէ սիրոյս սաստկութիւնն,
 Երկու սուրբ մէջ ինկած՝ կամ քեզ անհաճոյ ըլլալու
 Կամ նախատինքն մ' հանդուրժելու, ես ինձ համար ալ ըսի
 Թէ փութկոտ է ձեռքս և զիս բուռն գործող դատեցայ.
 Եւ քու գեղդ անտարակոյս պիտի հակէր մէտն իրեն,
 Թէ զօրեղ շնորհներուդ հակակըշիտ չըղըրուէր՝
 Որ պատու չունեցող անձ մը քեզի չէ արժանի,
 Թէ՛ հակառակ նոյն իսկ սըրտիդ մէջ ունեցած բաժինիս՝
 Իբրև վեհանձ մը զիս սիրողն՝ իբր անուանարկ պիտ' ատէր,
 Թէ՛ սիրոյդ անսալով՝ անոր ձայնին հնազանդիլս՝
 Անարան կ'ընէր զիս քեզ և կ'անպատուէր ընտրութիւնդ.
 Հառաչանքով կ'ըսեմ դարձեալ և պիտ' ըսեմ մինչև վերջ՝
 Թէ յանցաւոր եղայ քեզի դէմ՝ ըստիպուած ըլլալով
 Նախատինքնս ջընջելու, քեզ անարժան չըլլալու:
 Բայց պատուի պարտքէն և հօրս երախտիքէն արդ ազատ,
 Եկած եմ ըզքեզ գոհացնելու աւասիկ.
 Արիւնքս քեզ ընծայելու համար զիս հոս կը տեսնես,
 Ինչ որ հարկ էր գործեցի, արդ կ'ընեմ ինչ որ պէտք է.
 Մեռած հայր մ' ըզքեզ ոճրիս դէմ կը զինէ՝ լաւ գիտեմ.
 Զուրդ քեզմէ ծածկելու ջանք չունեցայ, հապ՝ ծն զոհէ՝
 Զոհէ՛ արիարար իրմէ թափուած արիւնին
 Ով զայն թափած ըլլալը փառք կը համարի իր անձինս:

Քսիմեն. — Ո՛հ, Հոգորիկ, իրաւ կ'ըսեմ, թէպէտ և քեզ թըշնամի,
 Մեղադրել չեմ կըրնար ըզքեզ վատութենէ փախչելուդ.
 Եւ ինչ երեւութով ալ որ ցաւերս պոռթկան՝
 Ես ըզքեզ չեմ ամբաստաներ, իմ չարիքներս կ'ողբամ:
 Գիտեմ թէ այնպիսի նախատինքէ վերջ ինչ բան
 Կը պահանջէր պատիւը՝ վեհ հոգւոյ մ'արի եռանդէն.
 Մի միայն քաջաբարոյ մարդու մը պարտքն ըրիր դուն,
 Բայց անով սովորեցուցիր ինծի թէ իմ պարտքս ինչ է:
 Աշխտաբեր արիութեանդ յաղթանակն ինձ դաս կու տայ.
 Անով հօրդ վրէժն առիր, պատիւդ ամբիժ պահեցիր.
 Այդ հոգն ինծի ալ կ'իյնայ, ես ալ պարտական եմ վըշտով
 Պատիւըս պահել և հօրս վրէժը լուծել:
 Քու օգտիդ հոգն, աւաղ, զիս անյուսութեան կը մատնէ:
 Եթէ ուրիշ զըծախտութիւն մ' յափըշտակէր հայրս ինձմէ,
 Սըրտիս վիշտը կարենար պիտի մեղմել մի միայն
 Ըզքեզ տեսնելէս յառաջ եկած ըստիպանքն.

Այն ատեն ցաւերուս ղեղուգարման պիտ' ըլլար
 Թափած արցունքներըս սրբորդ ձեռքը սիրուն:
 Բայց հարկ է հօրըս կորուստէն վերջ կորսընցնեմ նաև զքեզ.
 Սիրոյս ղէմ պատուիս կը պարտիմ այս բռնութիւնն.
 Եւ այս զըմէն պարտքը՝ որ զիս կը սպանէ իր պահանջով,
 Կը ստիպէ զիս ինքնին ըլլալ քու կորստեանդ հետամուտ:
 Զի մեղկ ըզգացումներ մի՛ յուսար բնաւ գորովէս,
 Որ կարող ըլլան զիս ետ կեցնել ըզքեզ պատժելէ.
 Ինչ որ ալ սէրն ինձ թելադրել ուզէ քեզի նպատաւոր,
 Մեծանձնութիւնըս սակայն հարկ է ցուկիւնիդ պատշաճի.
 Դուն զքեզ ինձ արժանաւոր ցոյց տրելի՛ր՝ զիս խոցելով,
 Մահովդ ես ալ պիտոր զիս քեզ ընծայեմ արժանի:

Դ. Հոռոյրիկ. — Պատուիդ պահանջածն ուրեմն մի՛ յապաղեր.

Իմ գլուխըս կը խընդրէ, ես զայն քու ձեռքդ կու տամ,
 Զոհէ՛ զայն այսպիսի ազնւական նպատակի.
 Թէ՛ վրձիռն և թէ՛ հարուածն ինձի անուշ պիտի գան.
 Ոհրէս վերջը դանդաղ արդարութեան մը սպասելն
 Յապաղումն է փառքիդ հետ նաև իմ պատիժիս.

Նրջանիկ պիտ' ըլլայ մահս այսքան սիրուն հարուածով:

Քսիմեն. — Մէկզի գնա՛, դատախազդ եմ ես և ոչ թէ դահիճդ,
 Եթէ՛ դու գլուխդ ինձ կ'ընծայես, միթէ՛ ես պէտք եմ առնուլ.
 Ինձ՝ խիզախել կ'իյնայ անոր ղէմ, և քեզի՝ պաշտպանել.
 Ուրիշէ մը պէտք է զայն ընդունիմ, ոչ թէ քեզմէ.

Իմ պարտքս է հաւածել ըզքեզ և ոչ թէ պատժել:

Դ. Հոռոյրիկ. — Ինչ որ ալ մեր սէրն ինձ օգուտ թելադրելու քեզ ըլլայ,
 Հարկ է որ քու վեհանձնութիւնդ ալ իմինիս պատշաճի.
 Բայց փոխ առնուլ հօր մը վրէժին համար օտար բազուկներ՝
 Հաստա՛ս ինձ, սիրելի Քսիմեն, երբեք պատշաճ չէ.
 Հայրենի նախատինքին ձեռքըս միակ վրէժն առաւ,
 Հայրենի արեանը վրէժ պիտ' առնէ ձեռքդ միակ:

Քսիմեն. — Անողորմ, ինչո՞ւ յամառ կը պընդես այս կէտին վրայ,
 Դու վրէժ առիր անօգնական, ինձ օգնութիւն կը շնորհես.
 Օրինակիդ կը հետեւիմ. ես ալ ունիմ լիովին

Քաջութիւնը՝ փառքըս քեզ հետ բաժնելու աններող.
 Հայրս ու պատիւըս՝ չեն ուզեր երբեք որ բան մը զիրենք
 Պարտական ընէ սիրոյդ կամ յուսահատ ձեռնարկիդ:

Դ. Հոռոյրիկ. — Խստապահանջ խնդիր պատուի. եղունկ ինձ, ինչ ալ ընեմ
 Վերջապէս չըկըրնամ պիտոր այս շնորհքն ընդունիլ:
 Մեռած հօր մը կամ թէ մեր սիրոյն անուամբ կ'աղբսեմ
 Պատժէ զիս վրէժդ խընդրելով և կամ գէթ վրաս խղճալով.
 Թըշուառ տարփելոյդ ցաւը շատ նըւազ պիտ' ըլլայ
 Քու ձեռքէդ մեռնելով քան քեզմէ ատուած ապրելով:

Քսիմեն. — Գնա՛ դու, բնաւ զքեզ չեմ ատեր:

Դ. Հոռոյրիկ. — Պէտք ես ատել:

Քսիմեն. — Զեմ կըրնար:

Դ. Հոռոյրիկ. — Այդչափ քիչ կը վախես զըստովէ, սուտ լուրերէ.

- Երբ ոճրի տեղեակ՝ սիրոյդ շարունակութիւն իմանան,
Ձրպարտութիւնն և նախանձն ի՞նչ բան չեն կարող հրոչակել.
Պապանձնցուր զանոնք, փրկէ համբաւը զիս սպանելով:
- Քսիմեն. — Կեանքդ քեզի թողլով՝ համբաւս լաւագոյն կը փայլի.
Կ'ուզեմ որ փառքս սեւադէմ նախանձի ձայնն ալ նաեւ
Մինչև երկինք բարձրացնէ և վըշտակից ինձ ըլլայ,
Գիտնալով որ պաշտելիս հալածելէ չեմ դադրիր:
Հեռացիր. ծայրագոյն ցաւիս առջև մի՛ ցուցներ
Ինչ որ հարկ է՝ սրբիլովս հանդերձ՝ բռնի կորսընցնեմ:
Դածկէ հեռանալը գիշերուան սեւ քօղով.
- Ասկից մեկնիլդ եթէ տեսնեմ՝ պատուիս վըտանգ կը հասնի,
Սարգսոս լեզունքուս միակ առիթ պիտ' ըլլայ
Գիտնալին՝ թէ հանդուրժեք եմ այստեղ քու տեսութիւնդ.
Ըզգաստութիւնս աղարտելու անոնց պատճառ մ'ընծայեր:
- Դ. Հոգրիկ. — Մեռնի՛մ մանաւանդ...
- Քսիմեն. — Հեռացիր:
- Դ. Հոգրիկ. — Ի՞նչ կը վըճռես:
- Քսիմեն. — Բարկութիւնս խանգարող այսքան չըքնաղ սիրոյս դէմ՝
Ձեռքէս եկածը պիտ' ընեմ՝ վըճճ առնուլ ի՛նչպէս հարկն է.
Բայց այսպիսի դառն պարտքի մը խրատութեան հակառակ՝
Միակ փափաքս է՝ որ կարող չըլլամ բնաւ բան մ'ընելու:
- Դ. Հոգրիկ. — Ո՛վ սիրոյ սքանչելիք:
- Քսիմեն. — Ո՛վ թըշուառութիւն գերածայր:
- Դ. Հոգրիկ. — Ո՛րքան չարիք և արտասուք պիտի նիւթեն մեզ ծնողնիս:
- Քսիմեն. — Հոգրիկ, ո՞վ կըրնար կարծել...
- Դ. Հոգրիկ. — Քսիմեն, կըրնար մէկն ըսել...
- Քսիմեն. — Թէ ա՛յնչափ մօտ երջանկութիւն մ'այսքան շուտով կորսընէր:
- Դ. Հոգրիկ. — Թէ յայսերիս նաւահանգիստը մըտնելու վայրկենին՝
Բոլորովին անակընկալ մըրըրկէ մ'այսպէս ջարդուէր:
- Քսիմեն. — Ո՛վ ցաւ անհրճարին:
- Դ. Հոգրիկ. — Ո՛վ ափսոսումն ընդունայն:
- Քսիմեն. — Գնա՛ հեռացիր, կը կըրկնեմ, ա՛յ չեմ ուզեր ձայնդ լըսել:
- Դ. Հոգրիկ. — Մնա՛ս բարով. կեանք մը մահահոտ ահա կ'երթամ վարելու,
Մինչև որ հալածանքդ հասնի խըլէ զայն ինձմէ:
- Քսիմեն. — Թէ արդիւնքդ այդ ընդունիմ, խոստմունքս քեզ գրաւական,
Վայրկեան մ'իսկ քեզմէ վերջ պիտի չուզեմ ես ապրիլ:
Երթա՛ս բարով. մեկնէ՛, բայց լաւ ուշ գիւր որ քեզ չըտեսնեն:
- Դ. Հոգրիկ. — Ի՛նչ աղէտներ ալ, ով բամբիշն, երկինք մեզի ուղարկեն...
- Քսիմեն. — Ա՛լ զիս մի՛ տաղտկացներ, թո՛ղ զիս հառաչել, հեծեծել.
Լուսթիւնն ու գիշերը կը փընտռեմ ողբալու:

Տ Ե Ս Ի Լ Ե.

Դոն Դիեկոյ

- Դ. Դիեկոյ. — Երբեք կատարեալ ուրախութիւն չենք վայելր.
Բարեբաստ յաջող իլերն ալ տըրտմութեան հետ խառն են.

Կասկած մը միշտ կը պրզտորէ մեր անապակ հաճոյքներն.
Անոր ազդը կը զգայ սիրտս՝ երջանկութեան ծայրն հասած
Ուրախութեան մէջ կը լողամ, բայց և վախէս կը զողամ:
Տեսայ անշնչացած զիս անարգող թըշնամիս,
Սակայն չեմ կրնար պատուիս վրէժ առնող ձեռքը տեսնել.
Կըթոտ վաստակարեկ՝ քաղաքն ամբողջ կը շրջիմ
Անօգուտ խընամբով զինքը զըտնելու հետամուտ.
Բազմամեայ տարիքէս ինձ թաղուած տըկար կորովս ալ
Թաղթականը փընտռելու համար ի զուր կը սպառի:
Այսքան մութ գիշերուան մէջ ամէն ժամ, ամէն դի
Ձինքը կարծելով զըրկել՝ ստուերներ կը զըրկեմ,
Եւ սէրբս՝ պատիւր այս ցնորներէն խարուելով՝
Կը սաստկացնէ ունեցած վախըս՝ կասկածներ ստեղծելով:
Բընաւ հետք մը չեմ զըտնոր իրեն փախած ըլլալուն.
Վախ ինձ կ'ազդեն սպանուած կոմսին քարեկամներն ու տնեցիք,
Միտքս անոնց բազմութենէն կ'ահաքեկի կը խռովի:
Աւաղ, Հոգորիկըս կամ մեռած է, կամ բանտի մէջ փակուած...
Արդար Երկինք, տեսած արդեօք բանդագուշմըք մ'է դարձեալ,
Թէ միակ յոյսս է իրաւցնէ որ աչքերուս կ'երևնայ...
Ինքն է, ինքն է, չեմ խարուիւր, Երկինք խընդիրքըս լրսեց,
Փարատեցաւ վախըս, վիշտերս անհետացան:

ՏԵՍԻԼ Զ.

Դոն Դիէկոյ, Դոն Հոգորիկ

- Դ. Դիէկոյ. — Ո՛վ Հոգորիկ,
Հուսկ ուրեմն երկինք ըզքեզ տեսնելու շնորհքն ինձ կ'ընեն:
- Դ. Հոգորիկ. — Եղբւկ...
- Դ. Դիէկոյ. — Ուրախութեանըս մէջ հառաչ մի՛ խառնեմ,
Թոյլ տուր քիչ մ'ոգի առնեմ գովասանքներդ ընելու.
Արիութիւնս ըզքեզ իրեն արժանաւոր կը ճանչնայ,
Լաւ հետեող եղար անոր, և փառաշուք քաջութիւնդ
Ազգատոհմին դիւցազններուն դարձեալ քեզմով կեանք կու տայ.
Անոնց սերունդ ես հարազատ, հարազատ ճետ քու ծնողիդ:
Ուրիշ առջի հարուածն ամէն իմ հարուածներըս կ'արժէ,
Եւ վառ հասակդ՝ ոգեւորուած չըքնաղազեղ եռանդով՝
Այսպիսի մեծ փորձով մ'հասաւ իմ ունեցած համբաւիս:
Ո՛վ դու լուսնի երջանկութեանըս, ձերութեանըս նեցուկ,
Փարէ քեզմով նախկին պատուին դարձած ճերմակ մազերուս,
Համբուրէ այստ՝ ուր զըռշմեցաւ քեզմէ ջընջուած նախատինքն:
Դ. Հոգորիկ. — Պատիւր քեզ կը պատկանի. քեզմէ ծընած, և սրնած
Քու խնամքիդ ներքեւ՝ պակաս գործել չընար չէր ինծի:
Զիս գերաբախտ կը համարիմ և հիացած եմ հոգւով՝
Որ առաջին փորձս հաճելի է ինծի կեանք տըլողին:

Հանդիմանալու մէջ սակայն բնաւ քեզի նախանձ թող չազդէ
 թէ՛ նաև զիս ալ քեզմէ վերջ համարձակիմ գոհացնել.
 Հանդուրժէ որ լիարձակ անյուսութիւնըս պոռթկայ.
 Շատ իսկ և շատ երկար ատեն խօսքերդ զինք կ'ողորեն:
 Քեզի ըրած ծառայութեանս համար բընաւ չեմ զըզլար.
 Բայց հարուածիս ինծմէ կորզած բարիքն ինծի դու դարձուր.
 Բազուկըս վրէժիդ համար՝ սիրոյս դէմ զինուած՝
 Փառաշուք հարուածով զբրկեց զիս իմ հոգիէս:
 Ա՛լ ուրիշ խօսք մի՛ գուրցեր, ամէն բան քեզ գոհեցի,
 ինչ որ քեզի կը պարտէի՝ բովանդակ քեզ հատուցի:

Դ. Դիկկոյ. — Երածրացո՛ւր, դեռ բարձրացո՛ւր յաղթանակիդ արգասիքն.
 Ես կեանք տուի քեզի, դու փառքս ինծի կը շնորհես.
 Եւ որչափ ինձ կեանքէս աւելի քաղցր է պատիւս՝
 Հիմայ նոյն չափով քեզի ես պարտական կը մընամ:
 Բայց վանէ տկարութիւններդ քու վեհանձնն սրբոյդ.
 Մի՛ միակ է պատիւնիս, տարփուհիներ որչափ կան,
 Սէրը մի միայն հաճոյք մ'է, բայց պատիւը պարտք է:

Դ. Հոդրիկ. — Ո՛հ, ի՛նչ բան կը գուրցես:

Դ. Դիկկոյ. — Ինչ որ դու պէտք ես գիտնալ:

Դ. Հոդրիկ. — Անարգուած պատիւս իր վրէժը կ'առնէ նոյն իսկ ինծմէ.
 Եւ դու սիրտ կ'ընես մըզել զիս փոխնորդի վատութեան:
 Զոյգ հաւասար է կեղտ անունն և հաւասար կը մրտէ
 Զինուոր մը վատասիրտ և սիրական մ'ուխտադրութ:
 Մի՛ բնաւ անիրաւիր հաւատարիմ սիրոյս դէմ.
 Վեհանձնութեանս հետ հանդուրժէ որ քնամ սիրոյս մէջ աննենգ.
 Անընտրին է ամբակուս կապանքներս այդպէս խրզուին.
 Յուսակըտուր՝ բայց դեռ խոստմունքըս պարտական եմ պահել.
 Զրկընալով Գաիմներ ո՛չ թողուլ և ո՛չ իմա ընել,
 Փընտռած մահըս՝ վիշտերու մէջ քաղցրագոյնն է ինծի:

Դ. Դիկկոյ. — Մահը փընտելու դեռ ժամանակն հասած չէ.
 Թագաւորդ և հայրենիքդ պէտք ունին քաղուկիդ:
 Կասկածուած նաւատորմիդն՝ այս մեծ գետին մէջ մըտած՝
 Յանկարծի կ'ուզէ բերել քաղաքն ուերկիրն աւերել.
 Գիշերն և մակընթաց հոսանքն, առանց աղմուկի,
 Մէկ ժամէն պարիսպներուս ցով կը բերեն Արաքներն:
 Այլայլած է ժողովուրդն և արքունիք խառնաշփոթ,
 Ամէն կողմ աղաղակ և ոգբուկոծ կը տրէ:
 Հասարակաց թըշուառութեան մէջ ինծի քախտը շնորհեց
 Հինգ հարիւր բարեկամներ զըտնելու՝ տունս հաւաքուած,
 Որ նախատուիլըս լըսածնուն պէս՝ հաւասար եռանդով
 Դիմեր էին որ ինքզինքնին ընծայեն վրէժս առնելու:
 Դու գիրենք կանխեցիր, բայց կորովի ձեռքերնին
 Լաւագոյն պիտի ներկուին ափրիկեցի արիւնով:
 Անոնց զլուխ անցած՝ դիմէ՛ ուր կը կոչէ զքեզ պատիւն.
 Ըզբեզ իրեն առաջնորդ քաջարի խումբը կ'ուզէ:
 Օ՛ն զբնա զէմ դիր որ ցամաք չեւեն այս հին թըշնամիք:

Հոն գեղեցիկ մահ մը զբտիր քեզի՝ մեռնիլ թէ կ'ուզես,
Գործածէ՝ քեզի շնորհուած յարմար առիթը պատրաստ,
Թագաւորին կեանքը մահուանըդ պարտական ընծայէ.
Մահաւանդ թէ ետ դարձիր դափնեպսակ ճակատով.
Փառքդ՝ անարգու մը պատժելու սահմանին մէջ մի՛ փակեր,
Դեռ աւելի առաջ տար զայն. արիութեամբդ ըստիպէ՝
Թագաւորը ներելու քեզ և Քսիմենը լռելու.
Թէ զինքը կը սիրես, զիտցիր որ դարձդ յաղթական
Միակ միջոցն է անոր սիրտը վերըստին գրաւելու:
Բայց թանկագին կարճ ժամանակ մը զոռյցներով չըվատնենք.
Ըզքեզ խօսքի բըռնած եմ հոս, մինչդեռ կ'ուզեմ որ թրուչիս:
(Դ)ն, հետս եկուր. զնա կըռուելու, թագաւորին ցուցնելու
Թէ ինչ որ կորսընցուց կոմսէն՝ քեզմէ կը զբտնէ:

ՀԱՆԴԵՍ ԶՈՐՐՈՐԴ

ՏԵՍԻԼ Ա.

Քսիմեն, էլվիր

Քսիմեն. — Վրաստան ես, էլվիր, մի՛ գուցէ շինծու լուր մ'ըլլայ:

էլվիր. — Զրհաւատաս պիտոր թէ ինչ հիացմունքով ամէնքն ալ

Միարեբան դըրուատիքով մինչեւ երկինք կը հանեն

Փառաշուք քաջութիւններն երիտասարդ դիցազին:

Մարտիտաններն իր առջեւ լուկ ամօթ կրելու երեցան.

Խուժելնէն շատ աւելի երազ եղաւ փախուստին.

Երեք ժամուան կըռիւ մը մեր զինուորներուն կը շնորհէ

Երկու գերի թագաւորներ և կատարեալ յաղթութիւն:

Զօրապետին արիութեան դէմ բնաւ արգելք մը չըմնաց:

Քսիմեն. — Եւ այդ բոլոր հրաշալիքներն Հոռոգրիկի ձեռքը գործեց:

էլվիր. — Երկու թագաւորներ գին են իր վեհ ձեռնարկին.

Իր ձեռքով յաղթեց անոնց, գերի բըռնեց իր ձեռքով:

Քսիմեն. — Բայց այս բոլոր զարմանալի լուրերն ուսկի՞ց քաղեցիր:

էլվիր. — Ամէն դին գովեստները քարոզող ամբուխէն,

Որ զինքն իրեն ուրախութեան նիւթ ու պատճառ կ'անուանէ,

Զինքն իր պահպան հրեշտակը, զինքն իրեն փըրկիչ կը ճանչնայ:

Քսիմեն. — Իսկ թագաւորն այս քաջութեանց վրայ ինչ աչքով կը հայի:

էլվիր. — Հոռոգրիկ դեռ չի համարձակիր անոր աչքին երեւնալ.

Բայց Դոն Դիէկ ըսքանչացած՝ յաղթականին կողմանէ

Շրջալայակալ թագաւորներն անոր առջեւ կը հանէ,

Վեհանձն իշխանէն իրբեւ շնորհք խընդրելով՝

Որ հայրենիքն ազատող ձեռքը տեսնելու գիջանի:

Քսիմեն. — Սակայն Հոռոդրիկ վերք առած չէ՞:

Էլվիր. —

Տեղեկություն մը չունիմ:

Քսիմեն. — Բայց դուն կ'այլազուներս. ուշաքերուէ՛, զօրացիր:

Հոռոդրիկի հոգը քաշելով պէտք է ինքզինքըս մոռնամ:

Կը պանծացնեն զինք, կը գովեն, կը ձայնակցի սիրտս անոնց, Բայց պատիւս՝ անխօս, բայց պարտքըս զէնքէ զուրկ կը մընան: Այո՛, լըռէ, ո՛վ սէր. տեղի տուր զայրութիւն գործելուն. Գերեց երկու թագաւորներ, բայց նաեւ հայրս ըսպանեց. Կը գուժեն թըշուառութիւնս հաւա զգեստներս սեւաթոյր, Չարաբաստ նախախայրիք այդ դիւցազին քաջութեան. Ինչ գովաններ ալ օտարներն իր վեհ սըրտին շըռայլեն, Բայց հոս ամէն մէկ առարկայ իր ոճիւրն ինձ կը պատմէ: Ո՛վ դուք, որ քինուս արդ սաստկութիւն կ'ընձեռէք, Շղարշներ ու քող սեւաթորմի, տըխատեսիլ զգեստ ու զարդ, Որոնց մէջ պատանքեց զիս առաջին յաղթութեամբ, Դուք սիրոյս դէմ փառքիս կանգնեցէք հապ'օն պաշտպան. Երբ սէրն իշխել ուզէ սըրտիս՝ մըտքիս իր պարտքն ազդեցէ՛ք, Եւ յաղթական ձեռքի մը դէմ խիզախեցէ՛ք աներկիւղ:

Էլվիր. — Չափ դիր յուզումներուդ. ահա Բամբիշն հոս կու գայ:

ՏԵՍԻՆ Բ.

Բամբիշն, Քսիմեն, Լեոնոր, Էլվիր

Բամբիշն. — Ոչ թէ ցաւերդ ըսփոփելու համար եկած եմ այստեղ, Այլ նաեւ հեծեծանքներս արցունքներուդ խառնելու:

Քսիմեն. — Հասարակաց խընդութեան պէտք ես մանաւանդ մասնակցիլ, Եւ Երկընդէն ձեզի ղըրկուած երջանկութիւնը վայլել: Ինձմէ՛ զատ ոչ ոք իրաւունք ունի, Բամբիշն, ողբալու. Վտանգն այն ուսկից Հոռոդրիկ ըզձեզ ազատեց, Իր զէնքերէն ձեզի շնորհուած հասարակաց փըրկութիւնն, Ինձի միայն այսօր դարձեալ արցունքներու պատճառ են. Ինքը քաղաքն ազատեց, իր թագաւորին ծառայեց, Քաջափառ բազուկն ինձի ազիտաբեր է միայն:

Բամբիշն. — Սիրելի Քսիմեն, իրաւ հրաշալիքներ կատարեց:

Քսիմեն. — Չարաբաստ լուրն արդէն ականջներուս մէջ հընչեց. Բարձրաձայն հըռչակուած կը լըսեմ զինքն ամէն կողմ Այնքան քաջ պատերազմող՝ որքան թըշուառ տարփածու:

Բամբիշն. — Բայց ամբողջն գովեստն ինչո՞ւ քեզ անախորժ պիտի գայ. Անոր գոված այդ նոր Արէսն երբեմն հաճոյ չէ՛ր քեզի, Միթէ սըրտիդ տէրը չեղա՞ւ, միթէ քեզմէ՛ գերուած չէ՛ր. Իր քաջութիւնը գովելով՝ կը պատուեն քու ընտրութիւնդ:

Քսիմեն. — Չինքն ամէն մարդ իրաւունք ունի գովել, զրրուատել. Բայց ինձի համար իրեն գովեստը նոր տանջանք մ'է:

Չինքն այսքան վեր բարձրացնելով կը սաստկացնեն իմ ցաւերս,

- իր արժանիքը կորուստիս չափն ինձ, եղո՛ւկ, կը ցուցնէ.
 Ո՛հ, տարփածուի մը մըտքին ո՛րքան դժժնդակ չարչարանք.
 Ո՛րչափ լըսեմ իր արդիւնքներն՝ այնչափ զիս կրակը կ'ուռէ.
 Բայց պարտքիս իրաւունքը զօրագոյն ըլլալով՝
 Հետամուտ կ'ըլլայ անոր մահուան՝ սիրոյս հակառակ:
- Բամբիշն. — Երէկ պարտքդ մեծապէս ճեղքի յարգանք ընծայեց.
 Անձիդ վրայ գո՛րծ դրած բռնութիւնդ այնքան վեհանձն երեցաւ,
 Այնքան վրսեմ հոգւոյ մ'արժան, որ բովանդակ արըճենեաց
 Խրութիւնդ հիացմունք պատճառեց, սէրդ ափսոսանք:
 Բայց վրստահի՛ս պիտոր անկեղծ բարեկամիդ խորհուրդին:
- Քսիմեն. — Հրամանիդ չանսալն ինձի ծանրը յանցանք կը դատիմ:
- Բամբիշն. — Ինչ որ երէկ իրաւացի էր՝ այսօր ալ նոյնպէս չէ.
 Հողորիկը մեր ամենուս մի միակ նեցուկն է հիմայ,
 Ձինքը պաշտող ամբոխին յոյսն է և սիրոյ առարկայն,
 Պաշտպան կաստիլիոյ, Մաւրիտներուն արհաւիրք:
 Համախտ է թագաւորն ալ արդէն այս ըսածիս,
 Զուրցելով՝ «Հայրըդ Հողորիկի մէջ յարութիւն ստած է»:
 Եւ եթէ կարճ կ'ուզես ըսեմ, անոր մահուան պահանջովդ
 Հետամուտ ես մանաւանդ հասարակաց կործանման:
 Ինչ. հօր մը վրէժն ըստանալու համար ներումած է երբեք
 Սեփական հայրենիքը թըշնամեաց ձեռքն յանձնել:
 Օրինաւոր է այդ մեղի դէմ յարուցած հալածանքդ.
 Եւ պատիժ կրելու համար ոճրին հետ ինչ կապ ունինք:
 Իզգեցդ ո՛չ ոք կը ստիպէ ամուսնանալ անձի մ'հետ՝
 Զօր պէտք էիր ամբաստանել հօրըդ մահուան պատճառով.
 Ես ինքնին պիտ' ուզէի սըրտէդ այդ իղձը քանցել:
 Զըրկէ զինքը սիրելէդ, բայց բաշխէ կեանքը մեզի:
- Քսիմեն. — Ո՛հ, ո՛չ. այդքան բարեգութ ըզգացմունք ինձ չեն վայելեր.
 Զիս բրոնադատող պարտքը չունի բնաւ սահման.
 Թող սէրս յաղթականին համար կանգնի բարեխօս,
 Թող ժողովուրդ մը զինք պաշտէ և թագաւոր մը զըզուէ,
 Թող պատեն բոլորն զինքը քաջափառ մարտիկներ,
 Նոճիներովըս պիտոր իր դափնիներն եւ եղծանեմ:
- Բամբիշն. — Վեհանձնութիւն է՝ երբոր հօր մը վրէժիւնդիր ըլլալով՝
 Այսքան սիրուն զըխի մը դէմ պարտքերնիս կոխ կը մըղէ.
 Բայց աւելի վըսեմագոյն սըրտի մը գործ պիտ' ըլլայ՝
 Երբ սեփական արեան մը զինն հասարակաց նըւիրենք:
 Ո՛չ, հաւատա՛ ինձ. բաւական է սիրոյդ բոցը մարես,
 Քու սըրտէդ զըրկըւիլն՝ իր ամենամեծ պատիժն է.
 Հայրենիքի շահը թող այս օրէնքը ճեղ պարտաւորէ:
 Թագաւորն ալ պիտի տայ կարծես ուզածդ ճեղի:
- Քսիմեն. — Ինքը կըրնայ մերժել ուզածս, այլ եւ լըսել չեմ կըրնար:
- Բամբիշն. — Ո՛վ Քսիմենդ իմ, ընելիքդ լաւ խորհէ. միաս բարով.
 Առանձնութիւնն հանդարտօրէն թող որոշմունք մ'ազդէ ճեղ:
- Քսիմեն. — Հօրըս մահէն յետոյ եւս ալ որոշելու բան չունիմ:

ՏԵՍԻՆ Գ.

Դ. Փենանդ, Դ. Դիկկոյ, Դ. Արիաս, Դ. Հսոդրիկ, Դ. Սանշ

Դ. Փենանդ. — Ո՛վ վեհանձնն պայազատ գերդաստանի մ'հոյաշուք,
 Որ փառք և նեցուկ եղած է միշտ Կաստիլիոյ,
 Հարուստ քաջափառ նախնիներու սերունդով,
 Որոնց այսքան շուտ ըզքեզ հաւասարեց արութիւնդ,
 Ըզքեզ վարձատրելու համար իմ ոյժըս փոքր է,
 Զունիմ կարողութիւն արժանիքիդ համեմատ:
 Պետութիւնս ազատուած թըշնամիէ մ'այնքան ժանտ,
 Քեզմով ձեռքիս մէջ ամրացած արքունական գաւազանս,
 Եւ շրջով խառնակութեան մը մէջ՝ անոնց դէմ դնելու
 Հրամաններըս կանխելով՝ քեզմէ պարտուած Մարիտներն,
 Այնպիսի քաջութիւններ են՝ որ հընարք չեն թողոր
 Եւ ոչ յոյս՝ թագաւորիդ՝ քեզ պարտական չըննալու:
 Այլ հատուցումն ըլլան թող քեզ՝ քեզմէ գերուած արքաներն.
 Ըզքեզ երկունքն ալ իմ առջեւ անուանեցին իրենց Սիդն,
 Եւ Սիդ կոչումն իրենց լեզուով բացարձակ տէր ցուցնելով՝
 Յօժար քեզի կու տամ տիտղոսդ այդ չըքնաղ. Սիդ եղի՛ր դուն,
 Եւ մեծապանծ անուանդ առջեւ թող խոնարհի ամէն բան,
 Լըսելով զայն՝ զարհուրին թող Գրանադա և Տուլուս,
 Եւ հրամանիս ներքեւ ապրող հպատակներս այդ նըշանով
 Թող տեսնեն ո՛րչափ կը յարգեմ ըզքեզ և ինչ կը պարտիմ:

Դ. Հսոդրիկ. — Վեհափառ Իշխանութիւնըդ, Տէր, խնայէ՛ ամօթիւս.
 Այսքան փոքրիկ ծառայութեան մը կարգէ՛ դուրս յարգ տալով
 Մեծ արքայի մը դիմաց զիս շառագունիլ կը ստիպէ,
 Տեսնելով ո՛րչափ անարժան եմ ընծայուած պատիւին:
 Լաւ գիտեմ թէ պարտական եմ Տէրութեանը բարւոյն
 Կենդանութիւն ինձ պարգևող արիւնս և շունչս իմ համակ,
 Եւ այսքան վեհ նըպատակի մ'համար զանոնք զոհելով՝
 Հըպատակի մը պարտքն է որ կատարեի եմ ես լոկ:

Դ. Փենանդ. — Հպատակութեանըս մէջ եզող ամէն մարդ նոյն քաջութեամբ
 Իր պարտքը չի՛ լցներ, և երբ ծայրայեղ չեն քաջութիւնն
 Այսքան չըքնաղ յաջողութիւն բնաւ երբեք ձեռք չի բերուի:
 Թող որ ուրեմն ըզքեզ գովենք, և մանրամասն ինձ յայտնէ
 Յաղթութեանը պատմութիւնն:

Դ. Հսոդրիկ. — Ո՛վ վեհափառ տէր, արդէն
 Ծանօթ է քեզ թէ վըտանգին տազնապալից ժամանակ՝
 Որ այնքան զարհուրանք այս քաղաքիս մէջ սրփոցեց,
 Հօրըս ջով հաւաքուած խումբ մը բարեկամ մարտիկներ
 Գըրգոնցին արդէն յուզուած հոգիս... Ո՛վ տէր, ներէ՛ ինձ
 Որ առանց հրամանիդ յանդըգնաբար զործեցի.
 Վերահաս էր չարիքն և զունդն այն կազմ ու պատրաստ,
 Արքունիք գալով՝ զըլուխըս վըտանգի կը դնէի,

Եւ եթէ հարկ էր կորսընցնել զայն՝ քաղցրագոյն էր ինծի՝
Կեանքէս զրկելիլ քեզի համար կըռուելով:

Դ. Փնտնանդ. — Կը ներեմ նախատինքիդ վրէժն ատնելու զայրութիդ,
Բարեխօս է պետութիւնըս պաշտպանուած արդ քեզմէ.
Վըստահ եղիր, զուր տեղ Քախմէն պիտի խօսի ասկէ վերջ.
Ըստփոխելու համար միայն իրեն մըտիկ պիտի ընեմ:
Առաջ տար պատմութիւնդ:

Դ. Հոգորիկ. — Այսպէս ուրեմն այս ջոկատն՝
Ինծմէ առաջնորդուած՝ դէպ ի յառաջ կը դիմէ,
Ճակատնուն վրայ կըկելով վըստահութիւն ալրակաւն:
Հինգ հարիւր էինք մեկնած ատեն, բայց շուտ մ'աճեցով
երեք հազար կը կազմէինք նաւահանգիստն հասնելունս,
Վասն զի այնքան կորովի մեր ընթացքէն ու դէմքէն
Յետին վախկոտներն անգամ խրախոյս կ'առնէին:
Հասնելունս պէս՝ իսկոյն երկու երրորդն անոնցմէ
Հոն զըտնուած նաւերուն խորը դարանի կը դընեմ.
Մնացածները՝ որոնց թիւն ամէն վայրկեան կ'աւելնար,
Չորս կողմս առնելով՝ սըրտատուչոր անձկութեամբ՝
Ինծի հետ անշըշուկ, գետնատարած անցուցին
Մեծ մաս մ'այնպիսի չըքնաղազարդ գիշերուան:
Հրամանին համաձայն պարեկապան զօրքերն ալ
Ինքզինքնին ծածկելով՝ մարտահնարքիս կը նպաստեն.
Վասն զի ինչ որ կը գործեմ և հրամայեմ՝ համարձակ
Իրրև քեզմէ ինծի տըրուած պատուիրաններ կը կեղծեմ:
Աստղերէն կաթած աղօտ լուսաշաղով վերջապէս
Մահընթաց ջուրն երեսուն առագաստներ ցոյց կու տայ.
Ախրները կ'ուռին և համազօր ուժգնութեամբ
Նաւակայքին կը դիմեն ծովն ու Մաւրիտներ մէկտեղ:
Կը թողունք որ անցնին. շրջուկ մ'անգամ չեն լըսեր.
Չկան զինուորներ ծովափունքին վրայ, պահնորդներ պարըսպին.
Մեր խորին լըռութիւնը թըշնամին կը խաբէ,
Ալ չեն տարակուսիր թէ յանկարծի զմեզ բերին.
Աներկիւղ կը մօտենան, կը խարըսխեն ու կ'իջնեն
Եւ կը դիմեն հոն ըսպասող ձեռքերնու մէջ ինկնալու:
Մենք կը կանգնինք այն ժամանակ, և միաձայն գողչւնով
Ահագնագոռ աղաղակին կը բարձրացնենք աստղերուն.
Կը շատաչէ պատասխանն այս որոտման մէր նաւերէն.
Երևան կու գան զինուած, և Մաւրիտներ կը խռովին,
Սարսափահար կ'ըլլան՝ դեռ կէս ի կէս իջած նաւերնէն,
Պատերազմը չըսկըսած՝ մահն աչքերնուն կ'երևի,
Մաւրի կը խուժէին, կռիւն առնելնին կը կանգնին:
Թէ՛ ծովու, թէ՛ ցամաքի վրայ զիրենք նեղ կը ձգենք.
Դեռ դէմ դընող մը չըլլալով, դեռ կարգերնին չըմըտած՝
Թըշնամի արիւնով կը հոսեցնենք առուակներ:
Բայց շուտով իշխանները՝ ջանքերնուս հակառակ՝
Կը յաջողին ցըրուած ամբոխն համախըմբել մեզի դէմ.

կ'արթըննայ քաջութիւննին, վախը մէկդի կը ձգեն,
 Եւ ամօթ ըզգալով մեռնիլ առանց կըռուելու՝
 Քաշմարտ հոգւով զինուած՝ խկոյն կարգի կը մըտնեն.
 Ոտքերին հաստատ՝ մեզի դէմ կը քաշեն թուրերին,
 Եւ արիւնիս իրենց արեան հետ կը խառնեն սոսկալի:
 Ծովափն ու գետն և նաւակայք և թըշնամի քաշտիներ
 Նախճիրներու դաշտեր դարձան, ուր կ'իշխէր մահն յաղթական,
 Ո՛հ, սրչափ արութիւն, քանի՜ գործեր պանծալի՝
 Մընացին անփառունակ խաւարին մութ ծոցին մէջ,
 Ուր ամէն մէկն իր ահեղ հարուածներուն լոկ վըկայ՝
 Բախտին ո՛ր կողմը կըշռելը չէր կարող նըշմարել:
 Ամէն դի կը դիմեմ ես խրախուսել մերիններն,
 Յետաձայններն յառաջ վարել, կըռուողներուն թե ըլլալ,
 Կարգի դնել նորահասներն և խառնուրդին մէջ մըղել,
 Առանց արդիւնքը գիտնալու մինչև օրուան ծագելուն:
 Վերջապէս այգը ցոյց տըւաւ թէ յաղթող կողմը մերն է.
 Կորուստին նըշմարելով կը լըքանին Մարտիներն,
 Եւ տեսնելով թէ մեզի նոր զօրավիգներ կը հասնին՝
 Յաղթելու եռանդնին՝ մահուան վախի կը փոխուի:
 Նաւերին ապաստանած՝ կը կըտըրտեն պարաններն
 Ոնոնց խարխալներուն, ահեղաձայն գոչումնին
 Մինչև երկինք կը բարձրացնեն՝ խառնաշըփոթ փախուստով.
 Զարհուրանքնին այնքան սաստիկ էր՝ որ բնաւ ուշ չըղբրին
 Թէ կըրցան թագաւորներն ալ հետերնին նահանջել:
 Թեզ գանոնք մակահոսանքն, հակահոսանքը տարաւ:
 Մինչևեւ անոնց թագաւորներն և քիչ թիւով զինուորներ
 Շըրջապատուած մերիններէն, մեր զէնքերէն խոցոտուած,
 Ամհաբար կը դիմադրեն՝ կեանքերնին թանկ ծախելով,
 Անձնատուր ըլլալու կը հրաւիրեմ ես զիրենք,
 Բայց ի զուր. թուրը ձեռքերնին՝ խօսքիս մըտիկ չեն ըններ:
 Անոնց ոտքին առջեւ ինկան մեռան բոլոր զինուորներն.
 Եւ տեսնելով որ միայնակ պաշտպանուելու հնար չկայ,
 Գըլխաւորն ուզեցին, զիս տեսան, եղան անձնատուր:
 Անմիջապէս գանոնք երկուքն ալ ես քեզի ղըրկեցի:
 Եւ պատերազմը դադրեցաւ պատերազմող չըմնալով:
 Ուրեմն այսպէս քեզի ծառայելու համար, տէր...

ՏԵՍԻՒ Դ.

Դ. Փետեանդ, Դ. Դիէկոյ, Դ. Հոդդիկ, Դ. Արխաս, Դ. Արեգ, Դ. Սանշ

- Դ. Արեգ. — Քսիմենն եկած է, տէր արքայ, արդարութիւն խնդրելու:
 Դ. Փետեանդ. — Անհաճո՛յ լուր, տաղտկալի՝ պարտք: — Դուրս ելի՛ր. չեմ ուզեր
 Զինքն ըստիպել զքեզ տեսնելու. և ահա պէտք եմ ըզքեզ
 Վըռընտել լիուլի շնորհակալեաց փոխարէն:
 Բայց մեկնելէդ առաջ՝ եկո՛ւր ողջագուրանքս ընդունէ:

Հոողրիկ՝ րազատութեան ողջացորոտած կը մեկնի

Դ. Դիկկոյ. – Կը հալածէ զինքը Գաիմեն, բայց ազատութիւն կ'ուզէ:

Դ. Փեռնանդ. – Լըսեցի թէ կը սիրէ զինքը, կ'ուզեմ փորձ մ'ընել.

Գիշ մը դէմքըդ տըխրեցուր:

ՏԵՍԻԼ Ե.

Դ. Փեռնանդ, Դ. Դիկկոյ, Դ. Արիաս, Դ. Սաւշ. Դ. Ալոնզ, Գաիմեն, Էլվիր

Դ. Փեռնանդ. – Վերջապէս, ո՛վ Գաիմենէ,
Դո՛հ եղիր որ ըսպասածդ յաջողապէս գլուխ ելաւ.
Թէպէտ Հոողրիկ մեր թըշնամեաց դէմ յաղթութիւն շահեցաւ,
Բայց աչքերնուս առջեւ մեռաւ իր ընդունած վէրքերէն.
Շնորհակալ եղիր Երկնից՝ որ այսպէս վրէժով լուծեց:

Դ. Դիկկոյի առանձին

Տես թէ ինչպէս արդէն երեսին գոյնը փոխեց:

Դ. Դիկկոյ. – Կը նուաղի, և այս նուաղման մէջ դիտեցէք ո՛վ արքայ,
Սիրոյ արդիւնքն հիանալի. ցաւը գաղտնիքը մատնեց,
Անեղկայս ձեզ պարզելով սիրաժառ ըոցը սըրտին:

Գաիմեն. – Ի՛նչ, մեռաւ ուրեմն Հոողրիկ...

Դ. Փեռնանդ. – Ոչ, ոչ. կ'ապրի քաջառողջ

Եւ դեռ անյեղի սէր մը քեզ համար կը պահէ.

Անոր գութով ըզգացած ցաւըդ փարատէ:

Գաիմեն. – Տէր Արքայ,
Ուրախութիւնն ալ տըրտութեան պէս թալկացում կը բերէ.
Չափազանց հաճոյքը մարդուս նուաղումի կ'ենթարկէ,
Եւ կը ճընշէ զգայարանքներն՝ անակնկալ հասնելով:

Դ. Փեռնանդ. – Կ'ուզեա զքեզ հաճեցնելու համար հաւատք ընծայե՛նք
Անկարելի բանի մը. ցաւըդ շատ յայտնի երեցաւ:

Գաիմեն. – Ե՛հ, այդ լըրումն ալ բարդեցէ՛ք, տէր, աղետիցրա՛ վըրայ,
Թալկացումս իբրեւ արդիւնք անուանեցէ՛ք իմ ցաւիս.
Իրաւացի տըհաճութիւն մը զլս հասուց այդ կէտին.
Մ'ահը՝ թըշնամոյս գլուխն իմ ձեռքէս կ'ազատէր.
Թէ մեռնէր հայրենիքի համար ստացած վէրքերէն՝
Ծրագիրըս չըքանար պիտոր ու վրէժու կորսուէր.

Այսպիսի մահ մ'ինձ հանդէպ շատ անարդար պիտո՛ւ ըլլար.

Այո՛, կ'ուզեմ ես իրեն մահն, այլ ոչ թէ մահ փառացի,

Ոչ պատուի մահն իմէջ, ո՛չ, այլ գըլխատման բեմին վրայ.

Թող ըսպանուի հօրս համար, ոչ թէ հայրենեացը զոհուի,

Թող անունը կեղտոտի և յիշատակն աղարտի.

Հայրենիքի համար մեռնիլը չարաշուք մահ մը չէ,

Այլ մահ մ'այնպիսի՝ անմահ կեանքով ապրիլ է:

Սիրելի է ինձ ուրեմն իր յաղթութիւնն, ո՛վ արքայ,

Եւ կըրնամ ես զայն սիրել՝ առանց ոճիւր գործելու,

Ձի Պետութիւնդ ամրացնելով՝ իմ զոհս ինծի կ'ընծայէ.

Բայց զո՛հ մ'ազնիւ, մեծահամբաւ պատերազմիկ քաջաց մէջ,

Դրադիկներու տեղ զարդարուած դափնիներով, կարճ բսեմ,
 իբրեւ ըսպանդ մ'արժանի՝ հօ՛րս ուրուականին զոհուելու...
 Սակայն եղո՛ւկ, ո՛րքան անդէպ յոյսերով զիս կը խաբեմ,
 Բնաւ պատճառ մը չունի Հոռորիկ ինծմէ վախնալու...
 Արհամարուած արցունքներն ի՛նչ կըրնան գործել իրեն դէմ...
 Պետութիւնդ ամբողջ իրեն ապաստանի երկիր մ'է,
 Ուր հովանւոյդ ներքեւ ամէն բան իրեն թոյլ կը տրուի...
 Հոս ինքն ինծի դէմ՝ Թըշնամեաց պէս՝ յաղթանակ կ'ը տանի...
 Եւ անոնցմէ հոսած արեան մէջ իրաւունքը խրդողուած՝
 Նոր զարդ մը կ'աւելցնէ յաղթականին եղբրան...
 Հանդիսին շուրջ կ'աւելցնեմ ես, իր կառքին ետեւէն
 Երկու թագաւորաց մէջտեղ գերի քաշուելով:

Դ. Փետեանդ. — Դուստր իմ, չափազանց բուռն են կըրբիդ յուզմունքներն...
 Իրաւունքի վրձին մ'ամէն բան կըշխոքի կը դռնէ,
 Իրաւ է, հայրդ ըսպանեցին, բայց յարձակողն ինքն եղաւ...
 Կը պահանջէ արդարութիւնն ալ որ մեղմով դատ կըտրեմ...
 Նախ քան բողոք բառնալու այս ներողամիտ կամեցիս դէմ,
 Քու սրտիդ հարցուր՝ Հոռորիկ միթէ անոր տէրը չէ՞...
 Թագաւորիդ երախտագէտ թող ըլլայ սէրըդ ներսէդ՝
 Որ այսպիսի տարփող մ'իրեն շնորհիւ քեզի կը պահէ:
 Փսիմեն. — Ինծի, իմ Թըշնամիս, իմ բարկութեանս առարկայն,
 Հօրս մարդասպանն և աղետիցբա պատճառն...
 Ուրեմն արդար այս պահանջս անքան արհամարհ կը դատուի,
 Որ զայն ժխտելն՝ իբրեւ ինծի բարիք մ'ընել կը կարծուի...
 Որովհետեւ արդարութիւնն արցունքներուս կը զլանայ,
 Վեհափառ տէր, ներեցէք որ ես դիմեմ զէնքերու...
 Անոնցմով անհրնարին ինձ նախատինք ըրաւ նա...
 Անոնցմով պէտք է որ ես ալ իրմէ վրէժբա առնեմ...
 Քու բոլոր ասպետներէդ ես անոր զլուխը կ'ուզեմ,
 Զայն ինձ բերող քաջամարտիկն ինքզինքբա գին կը դնեմ...
 Հրաման տուր կըռուելու. մենամարտէն վերջ, արքայ,
 Հոռորիկը պատժողին ինքզինքբա հարս կ'ընծայեմ...
 Այս դաշինքը քու անուամբդ հրատարակել հաճէ, տէր:

Դ. Փետեանդ. — Վաղեմի այդ սովորութիւնն՝ հաստատուած այս երկրիս մէջ՝
 Անիրաւ յարձակունք մը պատժելու գոյնին տակ՝
 Կորուստով քաջ մարտիկներու կը տկարացնէ Պետութիւնն...
 Եւ շատ անգամ այդ գեղձովին աւաղելի արդիւնքով՝
 Անմեղը կ'ընկճելի՝ յանցաւորին յաղթութեամբ...
 Հոռորիկն ազատ կ'ընեմ ատկէց. այնքան իր յարգը բարձր է՝
 Ոչ չեմ ուզեր դիպուածի կոյր հարուածին գինքն ենթարկել...
 Եւ ինչ ալ որ գործած ըլլայ հոգի մ'այնքան վեհ,
 Մատարաններ փախուցին անոր յանցանքն հետեւորին...
 Դ. Դիկկոյ. — Ի՛նչ, վեհափառ տէր, Հոռորիկի համար միայն կ'եղծանես՝
 Արքունիքէն յարգուած օրէնք մ'հազար ու մէկ անգամներ,
 Հպատակներդ ի՛նչ պիտի կարծեն, ի՛նչ բան նախանձը չըսէ՝
 Նոր արգելիքդ շնորհիւ միայն՝ նա իրեն կեանքը պահէ,

Ձայն պատճառանք մը բրնձեկով խոյս տալու այն մըրցումէն՝
Ուր պատիւներն զգացող քաջեր կը փնտտեն մահ մը չընթալ,
Պիտի խամրի մեծապէս իր փառքն՝ այսպիսի շնորհներով,
Թող վայելէ իր յաղթութեան պրտուղն առանց ամօթի,
Թանդընդութիւն ունեցաւ կոմսն, Հոռոյրիկ կըրցաւ զայն պատժել,
Քաջ մարդու մը գործ տեսաւ, պէտք է գործածն հաստատէ:

Դ. Փետեանդ. — Որովհետեւ կ'ուզես դու զայն, հրաման կու տամ ընելու.
Բայց պարտաւածին տեղ հազարներ պիտոյր ուզեն յաջորդել.
Պարգեն՝ զոր Քսիմեն յաղթականին խոստացաւ
Ունոր դէմ պիտի զինէ իմ բովանդակ ասպետներս:
Այլ անարդար պիտ' ըլլայ մէկ մարդ մ'ամենուն դէմ հանել,
Կը բաւէ որ մէկ անգամ միայն մըտնէ ասպարէզ.
Ուստի ուզած ասպետդ ընտրէ, Քսիմեն. բայց լաւ ընտրէ զայն.
Սակայն այս մենամարտէն վերջ ալ ուրիշ բան մ'ուզեր:

Դ. Դիկկոյ. — Այդ բանով մի՛ չըքմեղեր, տէր, անոր բազկէն վախցողներն.
Թո՛ղ ասպարէզն ազատ՝ ուր ոչ ոք պիտ' ուզէ մըտնելու.
Հոռոյրիկի այսօրուան ցոյց տըւած չընթալ գործէն վերջ՝
Ինչ քաջութիւն անապարծ՝ ժպտի պիտոյր իրեն վըսերի.
Ո՛ր ժամբոսն այսպէս ոստի մը դիմադրան պիտ' ըլլայ.
Այսպիսի քաջը, մանաւանդ թէ յանդուգն ո՛վ է արեօք:

Դ. Ստեշ. — Ասպարէզն հրամայեցէք բանալ. հոս է յարձակողն.
Ես եմ յանդուգն այն աւասիկ և կամ թէ քաջն այն ես եմ.
Այս շնորհքը մի՛ զլանաք արդ զիս ոգեւորող եռանդին:
Տըւած քու խոստումդ արդէն գիտես, օրիորդ:

Դ. Փետեանդ. — Կը յանձնես իրենց ձեռքը դատող, ո՛վ Քսիմենէ:
Քսիմեն. — Խոստացեր եմ, տէր:

Դ. Փետեանդ. — Դոն Ստեշ, վաղը պատրաստ զըտնելէ:

Դ. Դիկկոյ. — Ոչ, տէր արքայ, մենամարտին ժամը պէտք չէ յապարդել.
Քաջութիւն ունեցող մը միշտ պատրաստ է կրօնի:

Դ. Փետեանդ. — Պատերազմէ հազիւ ելած՝ անմիջապէս կոխ մըղել:

Դ. Դիկկոյ. — Հոռոյրիկ շունչ առաւ ձեզի զայն պատմելու ժամանակ:

Դ. Փետեանդ. — Դէթ ժամ մը կամ երկուք՝ կը հրամայեմ որ հանգչի.
Բայց չուզելով օրինակի տեղ անցնի այս մենամարտս,
Եւ ցուցնելու համար թէ ո՛րքան ակամայ թոյլ կու տամ
Արիւնուշտ սովորոյթ մը՝ զոր երբեք չեմ սիրած,
Ոչ ես և ո՛չ ալ արքունիքս անոր ներկայ պիտ' ըլլանք:
(Դոն Արիստի) Դու միայն պիտի դատես կրօնողներու քաջութիւնն.
Հո՞գ տար որ երկուքն ալ խըղճովին գործ տեսնեն,
Եւ մենամարտն աւարտելուն՝ յաղթողն իսկոյն ինծի բեր.

Ո՛վ ալ ըլլայ՝ միեւնոյն գինն է սահմանուած իր ջանքին.
Ես ինքն անձամբ զինքը կ'ուզեմ ներկայացնել Քսիմենի,
Որ նէր՝ ամուսնական խոստումներին վարձն ընդունի:

Քսիմեն. — Ինչ, տէր արքայ. ինձ համար այսքան խիստ վըճիտ կ'արձակես:

Դ. Փետեանդ. — Կը բողոքես, բայց սիրոյդ բոցը մերժելով այդ բողոքդ,
Եթէ յաղթէ Հոռոյրիկ՝ առանց բըռնութեան զինք կ'ընդունի.
Դադրեցո՛ւր զանգատներդ այսքան քաղցրաւիւր վըճոխ դէմ.
Երկուքէն ո՛րն ալ որ յաղթէ քեզի փեսայ պիտ' ընես:

ՀԱՆԴԷՍ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

ՏԵՍԻՒ Ա.

Դ. Հոոդրիկ, Քսիմեն

Քսիմեն. — Ինչ, Հոոդրիկ, օ՛ր ցերեկով. ո՛վ տուաւ քեզ այս ժւպրհութիւնն.
Ե՛հ, պատիւըս կ'եղծանես դու, զնա՛, քաշուէ՛, կը խընդրես:

Դ. Հոոդրիկ. — Մ'ենեկու կ'երթամ, բամբիշն, և հոս եկած եմ քեզի
Մ'ենեկէս առաջ՝ տալու վերջին ողջոյնս հրածեշտի.
Անյեղի՛ր սէրը որ զիս կ'ենթարկէ քու հրամանիդ՝
Մ'ենեկու չի համարձակիր թէ մահնս քեզ չընուիրէ:

Քսիմեն. — Մ'ենեկու՛ կ'երթաս:

Դ. Հոոդրիկ. — Այո՛, յօժար սըրտով կը դիմեմ

Զայրութիդ զիս զոհեկու երջանկաբաստ վայրկենին:

Քսիմեն. — Մ'ենեկու՛ կ'երթաս. Դոն Սանչո ուրեմն անե՛ղ է այդքան
Որ քու անընկճելի հոգւոյդ սարսափ կը շընչէ:
Ո՛վ ըզքեզ այդքան ապիկար ըրաւ կամ զինքն ահաւոր.
Հոոդրիկ կըռուի կ'երթայ՝ ինքզինքն արդէն մեռած հաշուելով.
Նա որ ոչ Մաւրիտներէն և ոչ հօրմէս բնաւ վախցաւ՝
Արդ Դոն Սանչի զէմ պիտ' երթայ և յուսանատ է արդէն.
Կը լըքանի՛ սիրտդ ուրեմն այսպէս կարեւոր վայրկենին:

Դ. Հոոդրիկ. — Պատժիս կը դիմեմ և ոչ թէ կուլ մըղելու.
Հաւատարիմ սէրըս՝ անձիս պաշտպանութեան իզմն ինծմէ
կը կորզէ հանէ՛ երբ դու կը փափաքիս մեռնելուս.
Նոյն առաջուան սիրտն ունիմ ես, բայց կը պակսին բազուկներս
Երբ քեզ հաճոյ չեղածը հարկ պիտոր ըլլայ պահպանել:
Եւ արդէն իսկ մահաբեր պիտ' ըլլար ինձ այս գիշեր՝
Թէ կըռուէի անձիս համար միայն, բայց հարկ էր փրկել
Թագաւորս և ժողովուրդն և բովանդակ հայրենիքս.
Ինքզինքնս վատ պաշտպանելով՝ զանոնք մատնած կ'ըլլայի.
Եւ վեհոգի սիրտ մ'երբեք այնքան իր կեանքէն չի զըզուիր՝
Որ դաւաճան որոշմունքով մ'ուզէ անկէց ազատիլ:
Սալայն մի միայն կեանքիս հիմայ խընդիր կայ մէջտեղ.
Դուն մահնս կը կընքես. վրճիռդ է որ կ'ընդունիմ:
Զայրոյթըդ ուրիշի մը ձեռքն ինձ դէմ կը զինէ,
Քու ձեռքէդ մեռնելու զիս անարժան ընելով.
Անոր հարուածներուն դէմ չըղընեմ պիտի բնաւ,
Քեզի համար կըռուողին պէտք է որ յարգանք ընծայեմ.
Հիացած այն մըտածմունքով թէ քու կողմէդ են անոնք,
Վասն զի իր զէնքերը քու պատուիդ պաշտպան կը կանգնին,
Ենթարկեմ պիտոր անզէն կուրծքըս անոնց հարուածին,
Պաշտելով ձեռքն՝ որ ձեռքիդ տեղ ինծի մահ պիտի տայ:
Քսիմեն. — Ո՛վ Հոոդրիկ, եթէ տըխուր պարտքի մ'արդար ըրնուութիւնն,
Որ ակամայ զիս արութեանըդ հաւածիչ կ'ընծայէ,

Պարտաւոր կ'ընէ սէրդ ս'յդքան դառնախիստ օրէնքի,
 Զընգ զինաթափ ընելով ինձ համար կոխ մղողին դէմ,
 Պէտք չէ սակայն որ կուրութեանը մէջ մըտքէդ հեռացնես
 Թէ կեանքիդ հետ նաև փառքդ վրտանգի կ'ենթարկես:
 Պէտք չէ մոռնաս թէ հակառակ նախկին կեանքիդ փառապանծ
 Յաղթընած պիտի դատուիս՝ երբ մահուանդ լուրն իմացուի:
 Պատիւըդ սրբելի է քեզ ինձմէ աւելի,
 Քանի որ ձեռքդ շաղախել տըլաւ իմ հօրս արիւնով,
 Եւ հակառակ բուռն սիրոյդ՝ քեզ ըստիպեց հրաժարիլ
 Զիս ըստանալու ամենաքաղցըր յոյսէդ:
 Բայց կը տեսնեմ արդ պատիւիդ այնքան չընչին յարգ կու տաս՝
 Որ յաղթելի յանձնը կ'առնուս՝ առանց կրօն մըրելու:
 Ինչ յեղյեղուկ բարք մ'արութիւնդ ուրեմն այսպէս կ'աղարտէ.
 Ինչո՞ւ չունիս արդ քաջութիւն, և կամ ինչո՞ւ ունեցար.
 Ե՛հ, մեծողի՛ ես ուրեմն ինձ միայն վընաս հասցնելու:
 Կորովէ զո՛րկ ես՝ երբոր զիս խոցելու գործ մը չըկայ:
 Այդքան ուրեմն խըստասիրտ կը զրտնրէիս հօրս դէմ՝
 Որ կը ժուծես՝ զինքն յաղթելէ վերջ՝ քեզ յաղթող մ'ունենալ:
 Առանց մեռնիլ ուզելու՝ զնա՞, թող որ ըզքեզ հաւաժնեմ:
 Զնա ուզեր կեանքդ պաշտպանել, պաշտպանէ հապ'օն պատիւդ:
 Դ. Հոդդիկ. – Ետ կոմսին մահուան և յետ Մարիտներու պարտութեան՝
 Պէտք կայ դեռ փառքիս համար ուրիշ հաւաստեաց:
 Կըրնամ կեանքիս պաշտպանութեան ուրեմն քնաւ հոգ չընել.
 Գիտեն՝ ամէն բան ձեռնարկել կարող է իմ արութիւնս,
 Եւ կորովս զուլի հանել, և երկընքի տակ՝ գիտեն՝
 Թէ պատուէս աւելի ոչ ինչ յարգելի է ինձի:
 Ո՛չ, ո՛չ. այս մենամարտիս մէջ, ինչ ալ դու մըտածես,
 Հողդիկ կըրնայ մեռնիլ՝ առանց իրեն պատուին փասելու,
 Առանց յաղթուած համարուելու, առանց ալ զինքը պարտող
 Մ'ունենալուն հանդուրժելու: Մի՛ միայն այս պիտ' ըսեն՝
 Թէ «Քսիմենը կը պաշտէր. չուզեց ապրիլ և ներա
 Ատելութեանն արժանանալ, ուստի ընտրեց մանաւանդ
 Տեղի՛ տալ յօժար կամքով բախտին խըստութեան,
 Որ կը ստիպէր իր սիրուհին հետամըտիլ իր մահուան:
 Նէ՛ իրեն զուլի կը խընդրէր, նա՛ վեհասիրտ խորհրդով՝
 Զայն նէրա մեքծելու գործն՝ իբրև ոճիր կը դատէր:
 Պատուին վրէժխընդրութեան համար իր սէրը զո՛րեց,
 Միւրուհւոյն վրէժխընդրութեան համար իր կեանքն ընծայեց.
 Եւ թէպէտ գերուած հոգին նէրա յուսով կը սնանէր,
 Բայց Քսիմենէն պատիւը վեր դասեց, Քսիմենն իր կեանքէն»:
 Այսպէս ուրեմն կը տեսնես թէ մեռնիլս այս պատուին մէջ
 Ոչ թէ փառքս կը մըթնէ, այլ աւելի փայլ կու տայ.
 Այս պատիւն յաջորդէ պիտոր յօժար մեռնելու
 Թէ բաց ինձմէ՝ ոչ ոք ըզքեզ պիտի կըրնար գոհացնել:
 Քսիմեն. – Որովհետև ըզքեզ մահուան գիմելէդ ետ կեցնելու
 Ոչ կեանքդ և ոչ պատիւդ զօրաւոր հրապոյր են,

Որեւի Հողորիկ, խնդրեմ, նախկին սիրոյս փոխարէն
 Դոն Սանչէն զիս փերկելու համար անձիդ պաշտպանէ,
 Պատերազմէ՛ ազատելու զիս այնպիսի պայմանէ՛
 Որ զիս ինձ անսիրելի անձի մը ձեռք պիտի տայ.
 Դեռ աւելին ալ ըսեմ, օ՛ն զնա դու զքեզ պաշտպանէ
 Որպէս զի պարտքըս նահանջես և ըստիպես զիս լռելու.
 Եւ թէ սիրտըդ դեռ ինձի համար սիրով կը վառի,
 Ե՛լ յաղթական մենամարտէ մը՝ որուն զինն է Քսիմեն.
 Մնաս բարով. բերնէս թուցած այս խօսքէս ես կը շիկնիմ:
 Դ. Հողորիկ(միայն). — Կայ հիմայ թըշնամի մը՝ զոր ընկճել չըկըրնամ.
 Օ՛ն, երեցէ՛ք Նաւարրացիք, Կաստիլեաններ, Մաւրիտներ,
 Եկէ՛ք բոլոր սպանիացի փարազուններ քաջայաղթ,
 Համախումբ զումարուցէ՛ք, զունդ զունդ բանակ կազմեցէ՛ք՝
 Կըռուելու այսքան եռանդով զինուած բազկի մ՛հակառակ.
 Միացուցէ՛ք օ՛ն ուժերնիդ այսպիսի քաղցր յուսոյ դէմ,
 Որուն հասնիլ կարենալու համար՝ դեռ շատ քիչ էք դուք:

ՏԵՍԻԼ Բ.

Բամբիշն. — Պէ՛տք է անսամ քեզ դեռ, ծնունդիս պատկառանք,

Որ սէրս ոճիր կը գատիս.

Պէ՛տք է անսամ, ո՛վ սէր, քաղցրիկ զօրութեանդ՝

Որ փափաքներս ընդվզելու կը մըղես

Այսպիսի խրոխտ բռնակալի մը լուծէն:

Ո՛վ դու բամբիշն եղկելի,

Ո՛ւմ ուրեմն այս երկուքէն

Պիտոր ընտրես հնազանդի:

Հողորիկ, ըզքեզ քաջութիւնդ

Ինձ արժանի կ'ընծայէ.

Բայց սակայն քաջ ըլլալովդ՝

Արքայորդի չես, եղճուկ:

Բախտ անողորմ, որ խնստութեանդ օրէնքով

Փառքս իղձերէս կը բաժնես,

Ընտրութիւն այսքան չնաշխարհիկ լաւութեան՝

Այսչափ ուրեմն դառնակիր վիշտերով

Մանրագընի՛ պիտոր արժէ տարիանքիս:

Երկինք, դեռ սիրտըս որքան

Հառաչանքներ քաշելու

Պէ՛տք է արդեօք պատրաստուի,

Թէ յետ երկար տանջանքիս

Չըկարենայ յաջողիլ՝

Ոչ սրբութե սէրը մարել,

Ոչ սիրականս իմա ընել:

Խիղճ չափազանց. կը գարմանայ միտքս այսքան

Լաւ ընտրութեան մ'եպերին.

Թէպէտ և ծնունդըս կ'ընծայէ զիս միայն
 Թագապըսակ զըլուիններու, սակայն ես
 Առանց պատուիս դէմ գործելու, ով Հոռոզիկ,
 Կըրնամ քեզի հարսնանալ,
 Զոյգ մ'արքայից յաղթողիդ
 Ինչպէս կըրնայ թագ պակսիլ.
 Եւ վաստըկած վեհափառ
 Այդ Սիդ անունդ իսկ՝ արդէն
 Ակն յայտնի չի՝ ցուցներ ում
 Պիտոր ըլլաս թագաւոր:
 Արժանաւոր է ինձ Հոռոզիկ, այլ սակայն
 Կը պատկանի Քարմենի.
 Ըրած ընծայս՝ ինձ կը ֆնասէ. հօր մը մահն
 Անքան թեթեւ քէն մ'ըստեղծեց մէջերնին՝
 Որ զինքը լոկ արեան պարտքէն նէ մըղուած՝
 Կը հալածէ ակամայ,
 Ուրեմըն ոչ իր ոճըն
 Եւ ոչ ալ իմ վիշտերէս
 Պէտք չէ արդիւնք մը յուսամ.
 Զիս պատժելու համար՝ բախտն
 Ուզեց երկու թըշնամիաց
 Մէջ անգամ Սէրը տեւէ:

ՏԵՍԻԼ Գ

Բամբիշն և Լեոնոր

Բամբիշն. – Ո՛ր, Լէոնոր:

Լեոնոր. – Բամբիշն, եկած եմ խնդակից ըլլալու՝

Որ հոգւոյդ անդորրութիւնը վերջապէս ձեռք բերիր:

Բամբիշն. – Վիշտերուս ծայրն հասած պահուս՝ անդորրութիւնդ ուսկից է:

Լեոնոր. – Թէ յուսով կը սընանի սէրն, և անյոյս՝ կը մեռնի,

Հոռոզիկ ուրեմն ա՛յ չի կըրնար հրապոյր մ'ըլլալ արութեանդ.

Քարմենի պահանջած մենամարտին ծանօթ ես.

Հոռոզիկ կամ պիտի մեռնի, կամ նէրա հետ պըսակուի.

Այսպէս ուրեմն յոյսդ մեռած և բըժըշկուած է հոգիդ:

Բամբիշն. – Ո՛հ, շատ հեռու է դեռ ըսածդ:

Լեոնոր. – Ինչ բան կըրնաս դեռ յուսալ:

Բամբիշն. – Մանաւանդ ինչ չըյուսալէ զիս կըրնաս ետ կեցընել:

Թէ այդպիսի պայմաններով պիտի Հոռոզիկը կըռուի,

Կըրնամ դերեւ հանել անոր արդիւնքը շատ կերպերով.

Սէրը՝ դժնէ տանջանքներու միակ պատճառն անուշիկ՝

Տարփաւորի մը մըտքին շատ հնարներ գիտէ թելադրել:

Լեոնոր. – Մինչդեռ հօր մը մահն անգամ կարող չեղաւ բորբոքել

Ատեւութիւնն անոնց սըրտին մէջ, ինչ կըրնաս դուն ընել.

Վասն զի նէ արդ. յայտնապէս ցոյց կու տայ իր ընթացքով

Թէ գործած հալածանքն ատելութեան ծընունդ չէ.
 Կրուոր հրամանն ընդունելով՝ իսկոյն պաշտպան իր պատուոյն
 Զայն կ'ընտրէ՝ որ իր առջեւ կ'ելլէ նախ զինքն ընծայել,
 Առանց դիմումն ընելու այն արիապանձ ձեռքերուն՝
 Որ քաջագործ ձեռնարկներու փառքով փայլած են արդէն.
 Դոն Սանըր քաւական կը դատի, զինքը կ'ընտրէ
 Որովհետեւ ասկէ առաջ ձեռքը բնաւ զէնք բռնած չէ.
 Նէ կ'ախորժի անոր կրուորի մէջ քաջափորձ չըլլալէն.
 Դոն Սանը համարաւ չունենալով՝ Քսիմեն վախի նիւթ չունի.
 Նէրա փութկոտ ընտրութեան այս գործն յայտնապէս չի՝ ցուցներ
 Թէ այնպիսի մենակրուորի մը հետամուտ եղած է՝
 Որ կարենայ բռնի կերպով զինքն իր պարտքէն ընկրկել,
 Որ դիրքին յաղթութիւն մ'ընծայելով Հոռոգրիկի,
 Իր ողորուած երենալուն արդար պատճառ մ'ըստեղծէ:
 Բամբիւն. - Ճիշդ են ըսածներդ, և սակայն սիրտս ապրտտամբ՝
 Քսիմենի նախանձելով՝ կը պաշտէ այդ յաղթականն:
 Ե՛հ, ուրեմն ի՛նչ պէտք եմ ընել ես, եղկելի՛ տարփածուս:
 Լեոնոր. - Լաւագոյն կերպով յիշել պէտք ես որո՞նք ազջիկն ես,
 Երկինք ըզգեզ Թագաւորի մը սահմաններ են բաժին,
 Իսկ դու հպատակ մը կը սիրեսս:

Բամբիւն. - Փոխուած է արդ առարկայն.
 Հիմայ չեմ սիրեր Հոռոգրիկն իբրեւ ասպետ սոսկական,
 Ոչ, սէքս զինքն այսուհետեւ այդ անունով չի կոչեր,
 Այժմեան սիրածըս ձեռնարկողն է այնքան վեհ գործերու,
 Երկու Թագաւորաց տէր, քաջարի Սիդն է նա:
 Սակայն յազմեմ պիտոր անձիս, ոչ դըստովի մը վախէն,
 Այլ որպէս զի չամբոխեմ անոնց սէրն այնքան գողտրիկ:
 Եւ թէ ինձ շնորհք մ'ալ ընելու համար իրեն Թագ ալ տան,
 Սակայն տըած ընծայս երբեք պիտի չուզեմ ետ առնուլ:
 Արդ, այս կըռուին մէջ ապահով ըլլալով իր յաղթութիւնն,
 Երթանք ուրեմն դարձեալ զինքը նուիրելու Քսիմենի.
 Եւ տեղեակ վրկայդ՝ իմ սիրտըս խոցոտող սլաքներուն,
 Եկուր տես ի՛նչպէս բակըսած գործըս զըլուխ պիտ' հանեմ:

ՏԵՍԻԼ Դ.

Քսիմեն, Էլվիր

Քսիմեն. - Ո՛հ, ինչպէս կը տանջուիմ, որքան թըշուառ եմ. Էլվիր,
 Չեմ գիտեր ինչ յոյս ունենամ, ամէն բանէ կը վախեմ.
 Սըրտէս թրած բնաւ փափաքի մը չեմ իշխեր հաւանիլ.
 Չեմ կըրնար բան մ'ըղձալ՝ առանց իսկոյն զըղձումն ըզգալու:
 Երկու սիրահարներս իրարու դէմ զինեցի.
 Յաջողագոյն ելքն անգամ ինձ արցունքներու աղբիւր է.
 Բախտն ինձ որքան օգտաւէտ վրճիւր մ'ալ տայ, բայց անով
 Կամ հայրս անվրէժ պիտի մընայ, կամ սիրականըս մեռնի.

- Էլվիր. — Թէ՛ մէկ թէ՛ միւս կերպով՝ սակայն մըխթարանք պիտ' ըզգաս. կամ Հոռորիկն ըստանաս պիտի, կամ վրէժը լուծես. ինչ ալ որ բախտն ուզէ քեզի համար վրճուել՝ այս գործով Գուս փառքըդ կը պահէ և քեզ փեսայ մը կու տայ:
- Քոխմեն. — Ինչ, քննու առարկայն, այնչափ զայրութիս հեղինակն. Հոռորիկը խողխողոյն և կամ թէ հայրս ըսպանողն. Երկու կողմէն ալ կ'ընծայուի ինծի փեսայ մը՝ դեռ նոր թաթախուած ինձ ամենէն աւելի քաղցր արիւնով. Երկու կողմէն ալ կ'ընդլզդի հոգիս, և ես կը վախեմ Մահուընէ աւելի իմ վէճիս վերջին արդիւնքէն: Օ՛ն, հեռացէք ինծմէ, ո՛վ վրէժ, ո՛վ սէր, մըտքիս խոռովէնքը, Այդ զոնով ո՛չ երբեք կըրնաք դուք ինծի քաղցր երեսաւ: Եւ դեռ՝ զրմէն ճակատագրիս շարժիչ պատճառ գերագոր, Մենամարտն աւարտէ՛, խընդրեմ, առանց արդիւնքի. Թող երկուքէն ոչ մէկն և ոչ միւսն յաղթական զրտնուի:
- Էլվիր. — Այդպէս վարմունք մը քեզի դէմ պիտ' ըլլար մեծ խըստութիւն. Պիտի ստեղծէ այս մենամարտը նոր տանջանք մը հոգւոյդ՝ Թէ՛ վրաջ դեռ արդարութիւն խընդրելու հարկը թողու, Թէ՛ զքեզ միշտ պարտաւորէ զայրոյթդ առաջ տանելու, Եւ երբեք չըղադրելու սիրելւոյդ մահն ուզելէ: Ուրեմն շատ աւելի լաւ է՝ որ չընաղ քաջութեամբ Հոռորիկ ճակատը պըսակէ և հարկարէ զքեզ լլուել. Որ կըռուին պայմանով քու հեծութիւններդ ցընդին, Եւ թագաւորն ալ ըստիպէ զքեզ հետեւի իղձերուդ:
- Քոխմեն. — Եթէ Հոռորիկ յաղթող ելլէ՛ կարծես տեղի՞ պիտի տամ, Ետտ աւելի զօրեղ է պարտքս և տոյժս շատ մեծագոյն, Ոչ կըռուին պայմանն և ոչ թագաւորին հանութիւնն Այնքան զօրաւոր են՝ որ անոնց օրէնք տան: Հոռորիկ կըրնայ յաղթել՝ առանց մեծ նեղութեան՝ Դոն Սանչի, Բայց ոչ թէ անով յաղթել փառքին Քոխմենի. Եւ թագաւորն յաղթականին ինչ խոստացած ալ ըլլայ, Պատիւս անոր դէմ պիտ' հանէ դեռ ուրիշ բիւր ոսոխներ:
- Էլվիր. — Զգուշացի՛ր, գուցէ երկինք թողուն որ վրէժը ըստանաս, Ուզելով տարօրինակ հրպարտութիւնըդ պատժել: Ինչ, մերժել դեռ կը խորհիս քեզի շնորհուած այն բարիքն Որով պատիւըդ պահելով հանդերձ՝ կըրնաս արդ լլուել: Պարտքիդ պահանջածն ինչ բան է, կամ ինչ կը յուսայ, Սիրականիդ մահը կըրնայ միթէ քեզ հայր մը ստեղծել. Դրժբախտութեան միակ հարուած մը քեզի չէ բաւական, Հա՛րկ է կորուստ կորուստի վրայ բարդել և ցաւ ցաւերու: Ե՛հ, յամառ բնաւորութեանդ այդ անձնահաճ կամքիդ մէջ՝ Քեզի սահմանուած տարփածուիդ չես արժանի. Եւ Երկինք իրեն արդար ցասումը ցոյց պիտի տայ՝ Հոռորիկի մահուամբ՝ Դոն Սանչը քեզ փեսայ պահելով:
- Քոխմեն. — Էլվիր, քաջած նեղութիւններըս բաւական են արդէն, Զանոնք դու մի՛ կըրկնապատկեր այդ շարագոյժ մաղթանքով.

թէ կարենամ՝ ես երկուքէն ալ ազատիլ կը բաղձամ,
Ապա թէ ոչ՝ սըրտանց կ'ուզեմ ես Հոռոյրիկի յաղթութիւնն.
Ոչ թէ իդձ մը խօլական զիս անոր կողմ կը հակէ,
Այլ հակառակ պարագային՝ Դոն Սանչի ձեռք պիտի մնամ.
Փափաքս ուրեմն կը ծագի այսպիսի չար կասկածէ...
Ինչ կը տեսնեմ... վայ ինձ... Էլ վի՛ր, բանը բանէն անցած է...

ՏԵՍԻՒ Ե.

Դոն Սանչ, Քախմեն, Էլվիր

- Դ. Սանչ. — Պարտաւոր ըլլալով սուրբ ոտքերուդ բերելու...
Քախմեն. — Ինչպէս, Հոռոյրիկի արիւնով դեռ թաթախուած՝
կը յանդըզնիս, ո՛վ նենգաւոր դու, աչքերուս երեսնալ,
Դու որ զիս գերազոյն սիրելիէս զըրկեցիր,
Փայլատակէ՛, ո՛վ սէր իմ, այլ եւրս վախի նիւթ չունիս.
Հայրըս զոհ մընաց, դադրէ դու քեզի բուռն ընելէ.
Մի ե նոյն հարուածը փառքս ապահովեց, և հոգիս
Անյուսութեան մատնեց, սիրոյս ազատութիւն պարգեւեց:
Դ. Սանչ. — Հանդարտագոյն մըտքով, Քախմեն...
Քախմեն. — Դեռ կը խօսի՞ս դու ինձի,
Պաշտելի դիւցազնիս ո՛վ դու մարդասպան գարշելի.
Մէկդի կորիւր, անոր դէմ նենգ ըրիր, այնքան քաջարի
Մարտիկ մ'երեք ընկճելի չէ՛ր կըրնար քեզի պէս մէկէն.
Մի՛ յուսար բան մ'ինձմէ, բընաւ ծառայութիւն մը չըրիր,
Վրէժըս լուծել կարծելով՝ կեանքս դուն ինձմէ կորզեցիր:
Դ. Սանչ. — Տարօրինակ ազդեցութիւն... առանց թողու որ խօսիմ...
Քախմեն. — Ինչ, դեռ անոր մահուամբ կ'ուզե՞ս որ քու պարծիլդ լըսեմ,
կ'ուզե՞ս հանդարտ մըտիկ ընեմ թէ ինչպիսի՞ ժմերտութեամբ
Անոր աղէտն և իմ ոճիրս ու քաջութիւնդ պատմես:

ՏԵՍԻՒ Զ.

Դոն Փենանդ, Դոն Դիէկոյ, Դոն Արիաս, Դոն Սանչ,

Դոն Ալոնզ, Քախմեն, Էլվիր

- Քախմեն. — Տէր արքայ, կեղծիւն ա՛լ պատճառ չունիմ ասկէ վերջ,
ինչ որ բոլոր ջանքովս արդէն քեզմէ ծածկել չըկրցայ.
Կը սիրէի ես, հասկըցար. ուզեցի հօրս վրիժուն՝
Մէջտեղէն վերցընել զլուփս մ'ինձ գերազանց սիրելի,
վեհափառ տէր, դու ինքնին արդէն կըրցար հաւատել
թէ ինչ կերպով իմ սէրս զոհեցի ես պարտքիս:
Վերջապէս մեռաւ Հոռոյրիկ, և անոր մահը փոխեց
Անողոր թըշնամիս՝ արդ վըշտակիւր սիրունայ:
Վրէժսընդրութիւնըս պարտական էի ինձ կեանք տըտղին,
Դոն Սանչը՝ պաշտպանել ուզելով՝ զիս կործանեց.

Եւ ես զիս կործանող բազուկին վարձ պիտ' ըլլամ:
Տէր արքայ, թէ զըթութիւնը կըրնայ սիրտըդ շարժել,
Կ'աղաչեմ որ հաճիս այսքան խիստ հրաման մ'եռ կոչել:
Իբրեւ վարձ յաղթութեան մ'որ զիս զբրկեց սիրածէս՝
Հաըըստութիւնըս կը թողում իրեն, թող զիս ինձ թողու-
կը քաշուիմ սուրբ մենաստանի մը մէջ՝ մինչև վերջին շունչս
Հայրս և սիրականնս մըշտատեւ ողբալու:

Դ. Դիկկոյ. — Հուսկ ուրեմն կը սիրէ, տէր, և ոճիր չի դատիր

Ունեցած օրինաւոր սէրն իր բերնով յայտնելու:

Դ. Փեռնանդ. — Քսիմեն, պատրանքըդ թօթափէ, քու տարփածուդ մեռած չէ,
Դոն Սանչ է յաղթըւողն, և սրխալ լուր տըւեր է:

Դ. Սանչ. — Տէր արքայ, քիչ մը չափազանց իր եռանդն խաբուեցաւ,
Ոչ թէ ինձմէ, որ կըռուին ելքն եկած էի պատմելու:
Վեհանձն ասպետը որ գրաւած է Քսիմենի սիրտն արդէն
«Մի՛ վախեր, ըսաւ ինձի, երբ զինաթափ ըրաւ զիս,
Յաղթութիւնն ես մանաւանդ կ'ընտրեմ թողուլ անորոջ՝
Քան Քսիմենի համար վտանգի զըրուած արիւն մը թափել:
Բայց արդ զիս պարտքըս կը կոչէ թագաւորին երթալու,
Ուստի դու զնա կըռուին ելքն իմ տեղըս պատմէ Քսիմենի,
Իրեն տանելով այդ սուրդ՝ յաղթողին կողմանէ»:
Կատարեցի ըսածն, ո՛վ տէր. իսկ նէ սուրէս խաբուեցաւ,
Վերադարձըս տեսնելով՝ կարծեց թէ ես եմ յաղթեր.
Եւ իսկոյն այնքան խռովայոյզ բորբոքով, այնքան անժոյժ
իւր զայրոյթը պոռթկալով՝ ունեցած սէրը մատնեց,
Որ վայրկեան մ'իսկ ժամանակ չըթողուց ինձ խօսելու:
Իսկ ես՝ յաղթուած ալ ըլլալով՝ զիս բարեբախտ կը դատիմ,
Սըըտիս սիրազեղ զգացումներուն հակառակ,
Թէպէտ կորուստս անհուն, բայց քաղցր է ինձ կրթած պարտութիւնս:
Որ այսպիսի կատարեալ սէր մ'յաջող ելքով կը պսակէ:

Դ. Փեռնանդ. — Այսքան չըքնաղ սիրոյ մ'համար, դուստր իմ, պէտք չեա բնաւ կարմրիլ,
Եւ ոչ ալ՝ զովելի պատկառանքէ մը զըրդուած՝
Չուր հնարներ փընտոել սէրըդ ժրխտելու դիտումով:
Փառքըդ գրաւաթափ եղած է, պարտքըդ ջընջուած,
Արդէն հանած ես հօրըդ վրէժն և զինքը զոհ թողուցած՝
Այսչափ հեղ Հոողբիկիդ կեանքը վտանգի մատնելով:
Կը տեսնես որ Երկինք կը տնօրինեն այլապէս:
Հօրդ համար այսքան ճիգն ըրիր, ճիգ մ'ալ ըրէ դու քեզի,
Եւ տըւած հրամանիս դէմ ապըստամբ մի՛ ըլլար,
Որ այսքան սիրելի փեսայ մը քեզ կ'ընծայէ:

ՏԵՍԻԼ Է.

Դոն փեռանդ, Դոն Դիեկոյ, Դոն Արիաս, Դոն Հոդորիկ, Դոն Ալոնզո,
Դոն Սանչո, Բամբիշե, Քախիմեն, Լեոնոր, Էլվիր

Բամբիշե. — Արցունքներդ դադրեցուր, Քախիմեն, առանց տրեւութեան
Ընդունելով իշխանուհւոյդ ձեռքէն վեհանձն յաղթողս այս:

Դ. Հոդորիկ. — Վեհապառ տէր, նախատինք մի՛ համարիր բնաւ քեզի,
թէ զիս սիրոյ յարգանք մը քու ներկայութեանդ կը մղէ՝
Նէրա ոտքերուն առջեւ ինկնալ ծննրադիր:
Բամբիշե, եկած չեմ այստեղ բնաւ պահանջելու զրաւագինս,
Այլ եկած եմ դարձեալ գլուխըս քեզի բերելու:
Մէրս երբեք չուզեր օգուտ քաղել՝ ինծի նպաստաւոր
Ոչ արքայիս կամքէն և ոչ մենամարտին պայմանէն:
Եթէ մինչեւ հիմայ կըրածնա՝ հօր մ'համար շատ քիչ է,
Ըսէ թէ ինչ կերպով ըզքեզ պիտի կըրնամ զոհացնել:
Պէտք է արդեօք դեռ բիւրաւոր նախանձորդաց դէմ կըռուիմ
կամ քաջութեան զործերս երկրիս մէկ ծայրէն միւսը հասցնեմ,
Ընկճել բանակ մը միայնակ, նաւատորմիդ մը ցըրունել,
Առասպելեալ դիւցազներու համբաւն ալ զլել և անցնիլ:
Թէ այդ կերպով կըրնայ ռճիրըս ջընջուիլ վերջապէս՝
Զեռնարկել և զլուխ հանել կը յանդըգնիմ ամէն բան:
Բայց թէ պատիւըդ վեհասեգ՝ միշտ անողոք մընալով՝
Մի միայն յանցաւորին մահուամբ կըրնայ զոհ մընալ,
Մարդկային զօրութիւն մ'ինծի դէմ ալ մի՛ գինեւր,
Գլուխս ոտքերուդ առջեւն է, հապ'օն քու ձեռքովըդ վրէժդ առ,
Մի միայն քո՛ւ աջդ իրաւունք ունի անյապթ մ'յաղթելու.
Ուրիշներու անկարելի վրէժ մ'ադէ դու ինքդ հանէ:
Բայց միայն մահըս բաւական թող ըլլայ զիս պատժելու,
Մըտքէդ գէթ յիշատակըս մի՛ ուզել արտորել:
Եւ ինչպէս մահըս ծառայէ պիտի պատիւըդ պահել,
Փորկադարձ հատուցմամբ զուն ալ յիշատակըս պահէ,
Եւ երբեմն երբեմն բախտս աւաղելով՝ աւելցուր.
«Զմեռունէր պիտի թէ զիս չըսիրէք»:

Քախիմեն. —

Ոտք ել, Հոդորիկ:

Տէր արքայ, հնա՛ր չէ ինձ, այո՛, ըսածներուս հակասել.
Հոդորիկի առաքիլնի ձիրքերն ատել չեմ կըրնար,
Եւ թագաւոր մ'երբ հրամայէ՝ պէտք է իրեն հնազանդիլ:
Բայց ինծի համար վըճում դատակրնքիդ արդիւնքով՝
Կըրնան աչքերդ այսօրինակ ամուսնութեան մ'հանդուրժել.
Եւ երբ պարտքէս կը պահանջես այդպիսի ճիգ մ'ընելու,
Բովանդակ արդարութիւնդ ալ համաձայն է վըճուիլ:
Թէ Պետութեանդ համար Հոդորիկ կարեւոր անձ մ'եղած է,
Քեզի ըրած ծառայութեանն նս պէտք է վարձ ընծայուիմ,
Եւ անձամբ մատնեմ ինքզինքս եպերանքի մ'անվախճան

- Թէ՛ «Զեռքերն իր հօր արեան մէջ թաթխելէ չըստկաց» :
- Դ. Փետեանդ. — Ժամանակը շատ անգամ օրինաւոր ըրած է
 Բան մ'որ կանխաւ հնար չէր կարծես տաւնց ոճրի կատարուիլ :
 Հողորիկ ըզքեզ վաստըկեցաւ, հարկ է իրենն ըլլաա դուն :
 Սակայն թէպէտ իր քաջութիւնն ախօր ըզքեզ շահեցաւ,
 Պէտք էր թըշնամի մ'ես ըլլայի քու փառքիդ՝
 Ուզելու համար իսկոյն յաղթութեան վարձն իրեն տալ :
 Յետաճգուած ամուսնութիւն մ'օրէնքը բնաւ չ'եղծաներ՝
 Որ որոշ ժամանակ մը չէ վըճառած հարսնիքիդ .
 Ուստի կըրնաս, եթէ կ'ուզես, տարի մ'ալ սուգ կատարել :
 Իսկ դու Հողորիկ պէտք է հիմայ դարձեալ զէնքի ձեռք զարնես .
 Մեր ծովափունքին վրայ թըշնամոյն յաղթելէդ,
 Անոնց դիտումն եղծանելէդ և ջանքերնին ցրելէ վերջ,
 Գնա՛ պատերազմը տանելու մինչև իրենց երկրին մէջ,
 Առաջնորդէ նաւատորմիս, տէրութիւննին աւերէ :
 Մի միայն այդ Սիդ անունէդ պիտի դողան սարսափին,
 Զքեզ իրենց տէր անուանեցին, պիտոր ուզեն թագաւոր :
 Բայց նէրա միշտ հաւատարիմ եղիր քու վեհ գործերովդ
 Եւ եթէ հնար է՝ աւելի արժանաւոր ետ դարձիր .
 Մեծամեծ ձեռնարկներով այնքան ըզքեզ պանծացուր՝
 Որ նէ քեզի հետ պըսակուիլն իրեն պատիւ համարի :
- Դ. Հողորիկ. — Կըրնայ բան մ'ի՞նձ հրամայուիլ՝ որ ձեռքս զլուխ չըհանէ՝
 Երբ Քսիմենն անով ստանամ պիտոր և քեզ ծառայեմ :
 Թէպէտ և ծանր է ինձ հեռու ապրիլ նէրա աչքերէն,
 Շատ երջանիկ եմ սակայն, Տէր, որ կըրնամ յոյս ունենալ :
 Սիրունայդ սըրտին արդէն տէր ես, կը ֆնայ մի միայն
 Յաղթել քեզի դէմ մաքառող պատուի խընդրի մ'արգելիքին .
 Այդ հոգդ յանձնէ ժամանակին, քաջարութեանդ և ինծի :

